

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PIEAUGUŠO PEDAGOĢIJAS IZGLĪTĪBAS CENTRS

**SASKARSMES PRASMJU ATTĪSTĪŠANA AR SIŽETISKAJĀM
ROTAĻĀM SPORTA NODARBĪBĀS BĒRNIEM AR VIDĒJI SMAGIEM
UN SMAGIEM GARĪGĀS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMIEM**

DIPLOMDARBS

Autors: Endijs Pelkaus

Stud. apl. ep13038

Darba vadītājs:

Mag.paed. Antra Krauce

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Diplomdarba tēma ir „Saskarsmes prasmju attīstīšana ar sižetiskajām rotaļām sporta nodarbībās bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem”.

Pētījuma mērķis. Izpētīt sižetisko rotaļu izmantošanas iespējas saskarsmes prasmju attīstīšanai bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

Pētījuma objekts. Sižetiskās rotaļas sporta nodarbībās bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

Pētījuma priekšmets. Saskarsmes prasmju attīstīšana sporta nodarbībās.

Darbs izstrādāts, lai izpētītu bērnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem saskarsmes prasmju attīstību sporta nodarbībās. Saskarsmes prasmju attīstība ir veicinošs faktors pilnvērtīgai integrācijai ikdienas dzīvē.

Darbā tiek izpētītas un analizētas bērnu saskarsmes prasmju īpatnības, analizēts katra bērna veselības stāvoklis.

Darbs izstrādāts, balstoties uz profesionālu pedagoģijas doktoru un pedagoģu atziņām, kā arī uz autora praktisko pieredzi speciālajā izglītībā.

Teorētiskajā daļā tiek pētīta un analizēta literatūra par bērnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem saskarsmes prasmju īpatnībām.

Praktiskajā daļā tiek apkopota informācija par bērnu vispārējo pedagoģiski psiholoģisko stāvokli un saskarsmes prasmēm pētījuma sākumā un pētījuma beigās. Tiek atspoguļota pētījumā iesaistīto skolēnu grupas un individuālā darbība un rezultāti – katra bērna sasniegumi, to analīze. Darbā atlasītas sižetiskās rotaļas, kuras veiksmīgi var izmantot saskarsmes spēju attīstībai sporta nodarbībās.

Darba autors ir Endijs Pelkaus un darba vadītāja Mag.paed. Antra Krauce.

Darba apjoms ir 49 lapaspuses, kas sastāv no titullapas, anotācijām latviešu un angļu valodā, satura rādītāja, ievada, teorētiskās un praktiskās daļas apraksta, 5 tabulām, 14 diagrammām, nobeiguma, literatūras saraksta ar 33 vienībām un 7 pielikumiem.

Atslēgas vārdi: saskarsmes prasmes, garīgās attīstības traucējumi, sižetiskās rotaļas, fiziskā attīstība, sports.

ANNOTATION

The topic of this Diploma Paper is “Development of communication skills in children with moderate to severe intellectual disability through role-playing games during sports classes”.

Research purpose. To study the possibilities of using role-playing games for development of communication skills in children with moderate to severe intellectual disability.

Research subject. Role-playing games during sports classes for children with moderate to severe intellectual disability.

Research topic. Development of communication skills during sports classes.

The purpose of this Paper is to study the development of communication skills in children with moderate to severe intellectual disability during sports classes. The development of communication skills serves as a contributing factor to integration in everyday life.

In this Paper the author studies and analyses the specifics of communication skills of children, as well as the health condition of each child.

The Paper is based on conclusions of professional Doctors of Pedagogy and teachers, as well as own practical experience of the author in the field of specialised education.

The theoretical part deals with studying and analysing literature on specifics of communication skills in children with moderate to severe intellectual disability.

While the practical part contains summary of information on the general pedagogical and psychological state of children and progress in development of communication skills from the beginning of the research to its conclusion. This part also shows individual and group performance of children being studied and their results – achievements of each child, analysis of these achievements. The author highlights in this Paper the role-playing games that can be successfully used to develop communication skills during sports classes.

Author of the Paper is Endijs Pelkaus, supervisor Mag.paed. Antra Krauce.

The Paper contains 49 pages, consisting of a title page, annotations in Latvian and English, table of contents, introduction, descriptions of the theoretical and practical parts, 5 tables, 14 diagrams, conclusion, bibliographic reference list with 36 items, and 7 annexes.

Key words: communication skills, intellectual disability, role-playing games, physical education, sports.

SATURS

Ievads.....	5
1. Bērnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem pedagogiski psiholoģiskais raksturojums.....	7
1.1. Garīgās attīstības traucējumu cēloņi un izpausmes.....	7
1.2. Saskarsmes prasmju īpatnības bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem.....	9
1.3. Vispārējs fiziskās attīstības raksturojums	10
2. Sporta nodarbību nozīme un organizācija bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.....	13
2.1. Rotaļu izmantošana sporta nodarbībās.....	13
2.2. Sižetisko rotaļu izmantošanas iespējas saskarsmes spēju attīstīšanā sporta nodarbībās bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.....	15
3. Sižetisko rotaļu izmantošana sporta nodarbībās bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.....	17
3.1. Pētījumā izmantoto metožu apraksts.....	17
3.2. Pētījumā iesaistīto skolēnu sākotnējā izpēte.....	18
3.3. Sižetisko rotaļu izmantošana saskarsmes prasmju attīstībā.....	20
3.4. Pētījuma rezultātu apkopojums un analīze.....	26
Secinājumi.....	37
Izmantotā literatūra un avoti.....	39
Pielikumi.....	41

IEVADS

Saskarsme ir ļoti svarīga mūsu dzīvē. Ar tās palīdzību mēs spējam nodot vajadzīgo informāciju partnerim, kā arī parādam attieksmi pret viņiem. Katra saskarsmes prasmes ir atkarīgas no uzvedības un attieksmes, kādu mēs veidojam kontaktējoties ar citiem cilvēkiem. Autors ikdienā strādā ar bērniem, kuriem ir dažādi garīgās attīstības traucējumi un savā praktiskā darbā novērojis, ka bērniem ar smagiem attīstības traucējumiem ir problemātiski izteikt ikdienā citiem cilvēkiem savas izjūtas. Tāpēc autors izvēlējās savā diplomdarbā pētīt saskarsmes spējas, izmantojot sižetiskās rotaļas. Sižetiskās rotaļas ir līdzeklis, kas palīdz bērniem attīstīt vienlaikus fiziskās īpašības, kā arī iztēli un sadarbības prasmes. Ar rotaļu palīdzību audzēkņi var iejusties pasaku varoņu lomā un viņiem fiziskie vingrinājumi nešķiet tik grūti un sarežģīti.

Diplomdarba tēma: Saskarsmes prasmju attīstīšana ar sižetiskajām rotaļām sporta nodarbībās bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

Pētījuma mērķis. Izpētīt sižetisko rotaļu izmantošanas iespējas saskarsmes prasmju attīstīšanai bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

Pētījuma objekts. Sižetiskās rotaļas sporta nodarbībās bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

Pētījuma priekšmets. Saskarsmes prasmju attīstīšana sporta nodarbībās.

Pētījuma jautājums. Sižetiskās rotaļas sporta nodarbībās veicina saskarsmes prasmju attīstīšanu bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem?

Pētījuma uzdevumi

1. Veikt pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras izpēti un analīzi;
2. Analizēt skolēnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem īpatnības;
3. Atlasīt sižetiskās rotaļas, ievērojot skolēnu individuālās spējas un vajadzības;
4. Organizēt sporta nodarbības, izmantojot atlasītās sižetiskās rotaļas;
5. Novērot un analizēt skolēnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem saskarsmes prasmju attīstību, apkopot iegūtos rezultātus.

Pētījuma metodes.

1. Pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras izpēte.
2. Dokumentu izpēte un analīze.
3. Pedagoģiskais novērojums.
4. Izmēģinājuma darbība sporta nodarbībās.
5. Personīgās pieredzes analīze.

Pētījuma bāze. X internātpamatskola, 8 bērni ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

Pētījuma laiks: No 2014.gada oktobra līdz 2015.gada novembrim.

Darba struktūru veido:

Teorētiskā daļa.

Praktiskā daļa.

Teorētiskajā daļā tiek pētīta un analizēta literatūra par bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, biežāk sastopamajiem to cēloņiem un izpausmes veidiem, šo bērnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums. Tiek pētīta un analizēta literatūra par bērnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem saskarsmes prasmju īpatnībām.

Praktiskajā daļā tiek apkopota un izvērtēta informācija par bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem, par vispārējo pedagoģiski psiholoģisko stāvokli un par saskarsmes prasmju attīstību pētījuma sākumā un pētījuma beigās. Tiek atspoguļota pētījumā iesaistīto skolēnu grupas darbība un gala rezultāts – katra bērna sasniegumi, to analīze. Atlasītas sižetiskās rotaļas, kuras veiksmīgi var izmantot saskarsmes spēju attīstībā sporta nodarbībās.

1. BĒRNU AR VIDĒJI SMAGIEM UN SMAGIEM GARĪGĀS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMIEM PEDAGOĢISKI PSIHOĢIŠKAIS RAKSTUROJUMS

1.1. Garīgās attīstības cēloņi un izpausmes

„Garīgā atpalicība ir viens no smagākajiem cilvēka traucējumiem, spriežot pēc sociālā aspekta” (Liepiņa, 2008, 62.lpp.). Tā uzskata S.Liepiņa un autors akceptē šo viedokli, vērojot cik grūti šiem bērniem ir pārvarēt ikdienas dzīves uzstādījumus.

Pēc S.Tūbeles un A.Šteinbergas domām, garīgās attīstības traucējumu cēloņi ir patoloģisko faktoru kopums. Centrālās nervu sistēmas (CNS) bojājumi var būt dažādas lokalizācijas, dažāda plašuma un smaguma, radušies dažādos laikos, tie katram bērnam ir individuāli. Šo visu faktoru kopums nosaka katra bērna fizioloģiskās īpatnības līmenis (Tūbele, Šteinberga, 2004). To var novērot praksē, kad bērni ar vienādām diagnozēm uzvedas savādāk un katram pieeja ir atšķirīga. Garīgās atpalicības izcelsmē noteicoši ir vairāki faktori, kas nelabvēlīgi iedarbojas uz indivīdu pat jau pirms embrionālā perioda (uz vecāku dzimumšūnām), embrionālajā periodā, kā arī 1-3 gadu laikā pēc piedzimšanas (Liepiņa, 2008). Svarīgākie no tiem ir šādi:

- infekcijas slimības - gripa, masaliņas, sifiliss mātes grūtniecības laikā;
- intoksikācija grūtniecības laikā ar alkoholu, narkotikām, toksiskām vielām;
- radiācija un rentgena starojums;
- barošanas traucējumi embrionālās attīstības laikā-barības vielu, skābekļa trūkums;
- iedzimta patoloģija.

Daudzi bērni ar garīgās attīstības traucējumiem (GAT) ir praktiski veseli, tiem nav psihisku saslimšanu, tomēr no agras bērnības viņu attīstība noris palēnināti un īpatnēji (Tereško, Kondratova, Rozenfelde, 2013). Vispildtāk tie izpaužas augstāko psihisko funkciju attīstībā un tīšās uzmanības, uztveres, atmiņas, verbāli – loģiskās domāšanas attīstības ierobežotajās iespējās. Var secināt, ka vairums no šiem faktoriem ir saistīti ar mūsu pašu nevērīgu un nepiesardzīgu dzīvi, kas atsaucas uz mūsu bērnu veselību. Tas neattiecas uz iedzimtu patoloģiju, tomēr jādomā par sevi un par to, par ko būsi atbildīgs visa mūža garumā.

Kā raksta P. Beikere un P. Ešvorte, tad ir identificētas vairāk kā 500 ģenētiskās slimības (Ainsworth, Baker, 2004). Tās ir saistītas ar smadzeņu darbības traucējumiem.

Kā uzskata N.L.Geidžs un D.C.Berliners, tad garīgā atpalicība saistīta ar būtiskiem ierobežojumiem smadzeņu darbībā. Šo ierobežojumu raksturīgākās pazīmes ir vājas intelektuālās funkcijas, kas krietni ir zem vidējā līmeņa un tās saistītas ar ierobežojumiem

vairākās adaptīvo prasmju jomām: pašaprūpe, sazināšanās, sabiedriskās iemaņas, mājas dzīve kā arī tuvākās apkāmes izmantojums, veselība un drošība, akadēmisko zināšanu apgūšana, brīvais laiks un darbs. Garīgās attīstības traucējumus novēro pirms pilngadības sasniegšanas, tas ir līdz 18 gadu vecumam (Geidžs, Berliners, 1998). Autors var piebilst, ka bērniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem ir ļoti svarīgi, lai ierastās darbības būtu vienveidīgas, ja tiek jaukta lietu kārtība, viņi apjūk un rodas satraukums.

I.Freimanis uzsver bioloģisko un sociālo faktoru ciešo saistību. Notiek nepārtraukta attīstība. Jaunas bērnu īpašības un izpausmes nerodas pašas par sevi, tās atkarīgas no ģimenes, sociālās vides, speciāliem pedagogiem un sabiedrības (Freimanis, 2007). Autors piekrīt I.Freimaņa teiktajam, jo bērnam ir svarīga vide, kurā viņš jūtas labi un tas ir lielā mērā atkarīgs no skolas un pedagogiem.

O.Čapkeviča skaidro, ka motorā nepietiekamība dažādās bērnu grupās izpaužas dažādi. Nevīžīgas un haotiskas kustības, koordinācijas trūkums. Pēc piedalīšanās fiziskajās aktivitātēs, ritmikā, ārstnieciskajā vingrošanā, darbojoties ar priekšmetiem, bērnu motorika, koordinācija un kustību precizitāte uzlabojas (Čapkeviča, 2008). To praksē var vērot ik dienu, tomēr, veicot atkārtotas kustības ilgāku laika posmu, var novērot progresu bērna attīstībā. „Bērniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem, kas radušies centrālās nervu sistēmas smagu organisko traucējumu dēļ, raksturīga vēlīna attīstība, izpaužas kustību sfēras un psihe traucējumos, kā arī nozīmīga intelekta pazemināšanās. Šie bērni ir apmēram 14-15% no kopējā bērnu ar garīgās attīstības traucējumiem skaita” (Čapkeviča, 2008, 9.lpp.). Tieši šī, bērni ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem, ir autora pētāmā grupa. Bērni, kuriem ir izteiktāki garīgās attīstības traucējumi, salīdzinot ar bērniem, kuriem ir viegla garīgā atpalcība.

H. Zamskis uzskata, ka mācīt un audzināt bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem ir franču ārsta un pedagoga Eduarda Segena darbības nopelns (Zamskis, 2007). E.Segens izveidojis pirmo audzināšanas sistēmu bērniem ar dziļiem garīgās attīstības traucējumiem, kur ietverti medicīniskie un pedagoģiskie līdzekļi.

Bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem ievērojami aizkavējas sociāli – emocionālā attīstība. Ja bērniem ar normālu intelektu smaids parādās 2.–3. mēnesī, tad zīdaiņiem ar GAT tikai 5.–6. mēnesī (Tereško, Kondratova, Rozenfelde, 2013). Smaids ir īslaicīgs, nav izteikta kustību aktivitāte. Viņš neveido tieši saskarsmi ar pieaugušo, tādejādi pirmajā dzīves gadā zīdaiņiem ar garīgās attīstības traucējumiem nepietiekami veidojas vai vispār neveidojas saskarsme ar pieaugušajiem, zīdaiņi neiegūst atbilstošu stimulu daudzumu, kas nepieciešams pilnvērtīgai personības attīstībai. Vecāki

bieži novēloti vēršas pie speciālistiem, jo uzskata, ka viss būs kārtībā un attīstība noritēs noras robežās.

Pētot un analizējot autoru darbus, autors var secināt, ka garīgās attīstības traucējumi ir neatgriezeniski, lai arī kādā vecumposmā vai embrionālā periodā tie iegūti. Tomēr katram bērnam ir dota iespēja pilnveidoties un tas ir atkarīgs no līdzcilvēkiem un vides, kurā viņš dzīvo. Ir daudzi bērni, kuri kādā no jomām var būt izcilāki par tiem, kuriem nav garīgās attīstības traucējumi (mūzika, māksla, sports), tādēļ sabiedrībai nebūtu jāskatās un jājūtas pārākiem par šādiem cilvēkiem, bet jāatbalsta un jāpalīdz attīstīties.

Nākošajā nodaļā autors analizēs saskarsmes prasmju īpatnības šiem bērniem, kuras ir būtiskas viņu ikdienas komunikācijā ar apkārtējiem.

1.2. Saskarsmes prasmju īpatnības bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem

„Saskarsme ir verbālās un neverbālās mijiedarbības process” (Liepiņa, 2008, 313.lpp.). Saskarsme bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem norit savdabīgi. Autors piekrīt S.Liepiņai, jo praksē var novērot, ka šo bērnu saskarsmes prasmes ir ļoti neordināras un brīžiem, vērojot šo bērnu savstarpējo komunikāciju, grūti izprast, ko viņš vēlas otram pateikt.

Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem neverbālā saskarsme ir svarīga, tā var aizstāt runu, jo žesti un mīmika, attēli, priekšmeti viņiem palīdz vieglāk saprast lietas un procesus. S.Liepiņa raksta, ka bērni neverbālos saskarsmes paņēmienus apgūst agrāk nekā verbālos (S.Liepiņa, 2008). Praksē autors uzskatāmi to redz, strādājot ar bērniem, kuriem ir dažādi garīgās attīstības traucējumi.

Kā uzskata A.Ābele, tad saskarsmes mērķis, kas vairāk šajā gadījumā ir vērsts uz sporta nodarbībām, ir ietekmēt partnera emocijas, uzvedību un aktivitāti (Ābele, 2009). Vērojot bērnus ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem, tad var novērot, ka viņiem ir svarīgi sevi apliecināt un pierādīt, lai arī to izpaušmes dažkārt pārējiem nav pamanāmas.

Pētot I.Freimaņa atziņas par saskarsmes veidošanu speciālajā skolā, var piekrist, ka bērni skolā gūst pirmo saskarsmes pieredzi skolēnu kolektīvā. Ļoti svarīgi novērst faktorus, kas rada grūtības - bioloģiskā disfunkcija, vides faktori, starppersonu faktori (Freimanis, 2007). Saskarsmes veidošana lielā mērā ir atkarīga no pedagogu attieksmes un darba, lai šī pirmā pieredze veidotos labvēlīga. Izmantojot dažādas metodes, jāizprot šo bērnu saskarsmes virzību, bērnu personību, pozitīvās tendences. Zināms, ka speciālās skolās šī saskarsme ir

atšķirīga no ikdienas dzīves, jo šajās skolās mācās bērni, kuri daudzas lietas uztver primāri, tādēļ pedagogiem jāseko līdzi, lai neveidotos domstarpības un nevajadzīgi konflikti.

M.Rozenfelde uzskata, ka ja pieaugušo darbība ir saskaņota, kā galveno vērtību izvirzot bērna psiholoģisko veselību, tad darbībai ir vienots mērķis un tā ir efektīva (Rozenfelde, 2008). Darba autors piekrīt M.Rozenfeldei, jo praksē var novērot, ja pedagoga darbība nav saskaņota, tad to ļoti labi jūt bērni un ļoti ātri reaģē uz pedagoga pieļautajām kļūdām. Autors uzskata, ka pedagoga darbam, kā mācību stundu laikā tā ārpusstundu nodarbībās, jābūt vienādām prasībām, attieksmei un normām.

Saskarsmē ir ļoti svarīgi, lai informācijas apmaiņa ir abpusēji saprotama, tādēļ bērnam ir jāizskaidro pēc iespējas precīzāk, lai turpmākā saskarsme veidotos pozitīvā gultnē. Vajag vairāk bērnu iedrošināt, tad arī šie bērni jūt, ka tici viņam un nerodas šaubas un bailes par kļūdīšanās iespējām. Autors uzskata, ka pedagogiem vairāk vajag pievērst uzmanību uzslavām un mazāk teikt kritizējošus vārdus. Daudziem no šiem bērniem valodas traucējumi rada grūtības saskarsmē ar citiem bērniem. Daļa no viņiem žestikulē, tā parādot savas vēlmes un veicamās darbības. Dažiem ir grūti, jo ir smagi kustību traucējumi, tādēļ ir ļoti svarīgs acu kontakts, lai izprastu viņa domas. Katrs no šiem bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir personība, to var ievērot, kad viņu vēlmes un nostāja ir pat neatlaidīgāka kā bērniem bez garīgas atpalcības. Bērni zina, ko vēlas un ar žestiem un mīmiku cenšas realizēt to, lielākoties pārējie piekāpjās, tomēr ir brīži, kad var novērot, ka lietas ko nevajadzētu atļaut, mēs atļaujam aiz žēluma, taču tas daudziem no viņiem nepatīk un nevēlas, lai būtu īpaši. Ļoti svarīga ir pedagoga un vecāku sadarbība, jo ir situācijas, kad rodas pārpratumi saskarsmē ar lietām, ko mājās bērns pieradis darīt, tomēr tās īsti neatbilst skolas prasībām, tad rodas domstarpības un cieš bērns, kurš nesaprot kādēļ tagad nedrīkst.

Nākamajā nodaļā autors pētīs un analizēs vispārēju fiziskās attīstības raksturojumu, kas bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem krietni atšķiras no normas.

1.3. Vispārējs fiziskās attīstības raksturojums

Fiziskās aktivitātes palīdz ikvienam veikt ikdienas darbus un pienākumus brīvāk un ilgtspējīgāk, ja esam sagatavojuši darbam gan savu ķermeni, gan prātu. Vispusīga fiziskā sagatavošana pēc J.R.Kancāna izpētes nozīmē: "cilvēka fizisko pamatīpašību – izturības, spēka, ātruma, lokanības un veiklības - harmonisku attīstīšanu, efektīvu organisma audu funkcionālu pilnveidi un veselības saglabāšanu" (J.R.Kancāns, 2000, 51.pp.). Līdzīgi domā A.Ābele, kura uzskata, ka galvenās cilvēka fiziskās īpašības ir spēks, ātrums, veiklība, izturība un lokanība (Ābele, 2009). Autors piekrīt šiem apgalvojumiem, jo tikai attīstot visas

fiziskās īpašības, mēs spējam pilnvērtīgi apgūt jebkura sporta veida pamatprasmes. Tomēr bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem visas šīs fiziskās īpašības ir mazāk attīstītas kā lielākajai daļai cilvēku. Bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem ir vāji attīstīta sīkā motorika, vāji attīstīta pirkstu un plaukstu muskulatūra, ir līdzsvara traucējumi, kas saistīti ar kustību traucējumiem. Koordinācijas trūkums, kas saistās ar smadzeņu darbības traucējumiem, raksturīgs lielākai daļai bērnu, kuriem ir garīgās attīstības traucējumi. Katram bērnam ir individuāli funkcionāli traucējumi, kas neļauj pilnvērtīgi attīstīt fiziskās īpašības. Daudzi no viņiem nedrīkst ilgstoši veikt fizisku slodzi, tādejādi ilgstošāk nākas bērnam apgūt pat vienkāršus vingrinājumus. Fiziskās aktivitātes saistītas ar domāšanu un uztveri, kas šiem bērniem ir apgrūtināta, tādēļ tiek kavēta fiziskā attīstība. Izturības trenēšana ir ierobežota, jo šādiem bērniem nerekomendē un nepastāv jēdziens "pārvarēt sevi" fiziskajos vingrinājumos. Ātruma īpašību attīstīšanu var veikt iespēju robežās, jo kustību, līdzsvara traucējumi vai pārmērīgi liels liekais svars, apgrūtina fizisko īpašību attīstīšanu.

Liela nozīme, kā uzskata I.Freimanis, ir dabas faktoriem- saulei, gaisam, ūdenim, kā arī higiēnas faktoriem- dienas režīmam, miegam, uzturam, atpūtai un mācībām (Freimanis, 2007). Šie faktori ļoti ietekmē bērnus, jo neizgulējušies un neatpūtušies, tie ir ļoti uzvilkti, emocionāli, nedisciplinēti un mācību process ir apgrūtināts. Tas atspoguļojas arī sporta nodarbībās, kad bērni darbojas pasīvkā, ja nav pietiekami izgulējušies un paēduši.

Bērniem sporta nodarbībās ir jārada drošības sajūta un pārliecība par saviem spēkiem, tā savā grāmatā arī raksta V. Baha, uzsverot: "bērns jūtas drošs, ja nodarbības ir organizētas atbilstoši viņu individuālajām spējām un tādejādi viņš nebaidās kļūdīties" (Baha, 2008, 8.lpp.). O.Čapkeviča apgalvo, ka pareizi organizēta apmācība, sekmē bērnu vispārēju fizisko sagatavotību (Čapkeviča, 2008). Autors uzskata, ka tā ir pedagoga profesionalitāte, kompetence un griba organizēt mācību stundu atbilstoši katra bērna individuālajām spējām, ievērojot katra fiziskās attīstības īpatnības. Katram skolotājam ir jāstrādā pēc labākās sirdsapziņas, lai palīdzētu bērniem attīstīties un darboties ar prieku.

Kā raksta K.Grunevalds, pedagogam ir jāizvērtē visas fiziskās un psihiskās spējas, katra bērna sociālo situāciju, jo nedrīkst aprobežoties tikai ar funkcionālo traucējumu (Grunevalds, 2003). Autors piekrīt šim apgalvojumam, jo pedagogam ir jāiedziļinās katra bērna personībā, individuālajās spējās un arī sociālajā situācijā, jo tikai tad var kvalitatīvi plānot attiecīgus vingrinājumus un attīstīt fiziskās īpašības. Paši bērni nenorādīs vai nepateiks priekšā, kādus vingrinājumus veikt. Viņi var emocionāli vai ar zīmju palīdzību norādīt to, kas viņiem patīcis vai nav patīcis. Bērniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem ir grūtības izteikt verbāli savas emocijas un domas. Kā raksta L.Mauriņa, tad regulāras fiziskās nodarbības ir viens no

līdzekļiem, kā bērnam palīdzēt uzlabot veselību, neļaut funkcionālajām novirzēm pāriet saslimšanā ar organiskajām izmaiņām (Mauriņa, 1999). Autors uzskata, ka regulāri attīstot un iespēju robežās trenējot kādu ķermeņa daļu, var palīdzēt ilgstošāk uzturēt darbspējīgu šo ķermeņa daļu.

Kā uzskata R.Razdovska, tad fiziskās aktivitātes attīsta uzmanību, koncentrēšanās spējas un arī psihomotorās kustību prasmes. Pēc viņas domām fiziskās aktivitātes var notikt jebkurā piemērotā laikā un vietā, tām nav vajadzīgi speciāli materiāli (Razdovska, 2010). Autors šim apgalvojumam piekrīt, jo vajadzīga tikai vēlēšanās, lai vingrinājumus varētu izpildīt ar savu ķermeni visdažādākos veidos, nepieciešamas tikai pedagoga prasmes tos pilnvērtīgi un droši nodemonstrēt.

R.Orska uzskata, ka vajadzīgs sistemātiskums un sadarbība, la būtu pilnvērtīga attīstība (Orska, 2008). Pētot Latvijas Speciālās olimpiādes metodiskos materiālus, Jermolova raksta, ka katra vingrinājuma izmantošanā sporta skolotājam nepieciešams izvērtēt vingrojumu piemērotību un atbilstību katrai klašu grupai un bērnam individuāli (Jermolova-Striška, 2007). Viennozīmīgi autors piekrīt, ka noteiktā norma izglītības standartā nevar būt kā obligāts standarts. Ir gadījumi, kad nepieciešams novirzīties no šiem tematiskiem uzstādījumiem, ņemot vērā tik ļoti atšķirīgās bērnu individuālās spējas un uztveres līmeni.

Galvenais sporta nodarbību mērķis ir veidot veselu un pilnvērtīgi attīstītu bērnu, lai sagatavotu viņu ikdienas kustību veikšanai, lai ieliktu pamatus turpmākajai dzīvei. Jau no pašas bērnības cilvēka mūža pagarināšanā un darbspēju saglabāšanā sporta aktivitātēm ir milzīga nozīme. Katram sporta pedagogam darbā ar bērniem, kuriem ir garīgās attīstības traucējumi, ir jāievēro vingrinājumu dozējums un jāseko, lai bērns justos labi, lai nebūtu liela pārslodze. Autors kā sporta pedagogs cer, ka Izglītības un zinātnes ministrijas atbildīgās personas sporta jomā, pieņems lēmumu par trešās sporta stundas ieviešanu izglītības iestādēs. Tas būtu ļoti svarīgi ne tikai bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem.

Nākošajā nodaļā autors pētīs sporta nodarbību nozīmi un sporta nodarbību organizāciju bērniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem, kā arī analizēs rotaļu nozīmi un spēju uzlabot fiziskās īpašības un prasmes sporta nodarbībās.

2. SPORTA NODARBĪBU NOZĪME UN ORGANIZĀCIJA BĒRNIEM AR VIDĒJI SMAGIEM UN SMAGIEM GARĪGĀS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMIEM

2.1. Rotaļu izmantošana sporta nodarbībās

Rotaļa- interesanta, izklaidējoša rakstura nodarbība grupā laika īsināšanai, atpūtai, redzesloka paplašināšanai, pozitīvu attiecību veidošanai vai kādam noteiktam mācību mērķim. Rotaļa ir bērniņas būtiska sastāvdaļa, bērnu attīstības un audzināšanas pamatveids (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012).

Rotaļas sporta nodarbībās ir neatņemama sastāvdaļa no kopējā plāna. Tās papildina ikdienišķos fiziskos vingrinājumus un novērš bērnu domas par obligātām prasībām. Bērni var brīvi izpausties ar savu iztēli un fantāzijām un vienlaikus rotaļā attīstīt savas fiziskās īpašības.

Rotaļas ir līdzeklis ar kura palīdzību skolotājs attīsta skolēnu fiziskās īpašības, sekmē dažādu sporta veidu tehnikas elementu apguvi, veicina sadarbības prasmju attīstību (Kurzemniece, 2006). Rotaļājoties ar citiem bērniem, attīstās draudzīga sacensība, kas ļauj salīdzināt savu sniegumu ar citu bērnu veikumu, tas māca kritiski sevi novērtēt.

Bērniem patīk rotaļāties, tā viņš iepazīst pasauli, kurā mēs dzīvojam. Tā māca atrast vienotu valodu ar apkārtējiem cilvēkiem. Rotaļa palīdz kļūt par pilntiesīgu sabiedrības locekli (Romanovska, 2005). Autors novērojis, ka pēc sporta nodarbībām, kurās tika iekļauti rotaļu elementi, skolēni var vieglāk iesaistīties mācību procesā.

Interesants ir E.Okera viedoklis. Viņš uzskata, ka vienkāršu ķeršanu var asociēt ar mūsu ēras pirmsākumiem, kur Ādams un Ieva viens otru ķēruši, tādā veidā izrādot mīlestību (Okers, 1993). Interesants domu gājiens, jo vērojot praksē, redzams, kad bērni bieži ķer viens otru un ķircina, tā izrādot savas simpātijas.

Sporta stundās visai bieži sastopama situācija, kad skolēni vēlas uzvarēt, bet neprot zaudēt, tā ciešot no nerealizēšanas sindroma. Daudzi skolēni iesaistās tikai tādās rotaļās, kurās ir pārliecināti par savu uzvaru (Orehovs, Vilciņš 2006). Šajā gadījumā ļoti svarīga ir skolotāja nostāja, izvēloties rotaļas, lai kāds no bērniem nejostos slikti. Jācenšas ieviest sporta stundās tādās rotaļas, kurās katrs var kaut reizi uzvarēt, tādā veidā gūstot gandarījumu no rotaļas.

Kā raksta S. Laizāne, tad ļoti svarīgi ir sabalansēt kustību rotaļas un psihiskos procesus, kādi tiek attīstīti, lai nerastos pārpratumi (Laizāne, 1981). Autors pilnībā piekrīt, jo ir situācijas, kad skolēns domā par katru varu noķert un trāpīt ar bumbu kādam klases biedram, tā uzkurinot sevi un radot dusmas un agresiju, kas nebūt nav rotaļas mērķis.

V.Čapeles raksta: “skolotāja pienākums ir veidot vidi, kas dotu iespēju katram bērnam attīstīt visus dotumus viņam piemērotā telpā un laikā, kas ļauj izbaudīt darbošanās prieku” (Čapele, 2008, 6.lpp.). Līdzīgi domā V.Baha, ka nodarbībās jārada tāda atmosfēra, kurā bērns var justies fiziski un emocionāli droši. Nodarbību vide jāpiemēro bērna vajadzībām, jo sociāli labvēlīgā vidē bērns tiek respektēts un cienīts (Baha, 2008). Autors uzskata, ka bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem tas ir ļoti būtiski, jo bērniem ir svarīgi justies droši.

V.Romenkova uzskata, ka rotaļa ir savas apziņas centrs un iekšējās pasaules sakārtošanas vieta (Romenkova, 1999). Autors var piebilst, ka tik tiešām bērni ieņem kādu lomu, kuru viņi reālajā dzīvē neuzdrošinās vai nevar, tā apmierinot savas nerealizētās ieceres.

Kā uzskata D.Dzintare, tad rotaļu iznākumu nevar prognozēt, lai panāktu vienotu un saskaņotu rotaļu bērnu starpā, jāatrod kopīga valoda, to var panākt sarunājoties rotaļu laikā (Dzintare, Stangaine, 2007). Autors praksē novērojis, ka bērni cenšas savā galvā kaut ko izdomāt, lai būtu priekšā klases biedram, tomēr nesaskaņotā darbība daudzkārt noved pie negatīva rezultāta.

Rotaļas ir daudz un dažādas, tomēr tās vieno neviltotais bērnu prieks, jāmin, ka bērni ar smagu garīgu atpalicību nepārsniedz 3-6 gadu veca bērna intelektuālo stāvokli visa mūža garumā, tādēļ viņiem šīs rotaļas rada prieku un nekad nešķiet bērnišķīgas. Vispilgtāk tas izpaužas sižetiskajās rotaļās, kas bērniem ļauj iejusties citos personāžos (skat: 2. pielikumā). Rotaļās tiek attīstīta ķermeniskā kompetence ar iespēju attīstīt fiziskās īpašības, kā arī sava ķermeņa izskatu. Rotaļās attīsta sportisko kompetenci ar iespēju vingrināties, konkurēt, iegūt zināšanas, apgūt sporta veidu tehniku. Tiek attīstīta sociālā kompetence - sadarboties ar partneriem, just solidaritāti ar citiem, darboties dažādās lomās (Kurzemiece, 2006). Viens no galvenajiem rotaļu attīstības elementiem ir personīgās kompetences attīstīšana, kas ir saistīta ar jūtu izteikšanu, iejušanos spēlē, radošo darbību. Rotaļas var iekļaut jebkurā stundas daļā, galvenais ir atrast piemērotu rotaļu, kas atbilst sagatavošanās posmam, kas nobeigumam.

Apkopojot analizētos literatūras avotus autors secina, ka rotaļas bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem var attīstīt motoriku, saskarsmi, uztveri, domāšanu, iztēli, ātrumu, spēku un izturību. Izmantošanas iespējas ir ļoti plašas un rotaļas var izmantot kā mācību metodi jebkurā mācību stundā.

Autors nākamā nodaļā analizēs sižetisko rotaļu izmantošanu saskarsmes prasmju attīstīšanā bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem.

2.2. Sižetisko rotaļu izmantošanas iespējas saskarsmes spēju attīstīšanā sporta nodarbībās bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem

Sižetiskajām rotaļām jābūt tādām, lai skolēns tās vēlētos atkārtot vēl un vēl. Lai pirmā pieredze būtu veiksmīga, galvenokārt emocionāli, un saskarsme ar klasesbiedriem būtu draudzīga.

„Ieguldījums rotaļas dabas izpratnē ir ļoti liels jau pirmsākumos, no redzesloka ir izzuduši daudzi rotaļu veidi, jo galvenā uzmanība bija veltīta sižeta lomu rotaļām kā vērtīgākajam veidam” (Romanenkova 1999, 5.lpp.). Autors izvēlējās šīs rotaļas, jo uzskata, ka tā var visspilgtāk secināt kā attīstās saskarsmes prasmes.

Bērniem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vajag rotaļāties vairāk nekā citiem bērniem, jo tas palīdz viņiem attīstīties līdzvērtīgi vienaudžiem (Romanovska, 2005).

Bērni spēlējot sižetiskās rotaļas katru reizi var iejusties cita tēlā un veikt dažādas darbības, tomēr vērojām praksē, kad bērni ar smagu garīgu atpalicību tendēti un vienām un tām pašām darbībām, kas viņiem šķiet simpātiskas un padodas.

Ļoti svarīgs ir emocionālais stāvoklis šiem bērniem. Bērniem ir īpatnības emociju un jūtu izpausmē. Tādēļ ir svarīgi ir nerunāt viņu klātbūtnē par viņu īpatnībām, trūkumiem, kaut arī liekas, ka nesaprot, tomēr savdabīgi pārdzīvo ko viņiem saka (Celmiņa, 2008). Tas ir būtiski, jo viens klasesbiedra aizvainojums var liegt jebkādu vēlmi darboties sporta stundā. Svarīgi ir padomāt pedagogam, kā viņš ieinteresēs bērnu šodien, jo viņu emocionālais stāvoklis ir svārstīgs, un jāseko līdzī klasesbiedru uzvedībai, lai saskarsmē neveidotos saspringtas situācijas. Dažreiz gadās, ka skolēns nosauc otra nepilnības, tas apvainojas un lai kā pedagogs un palīgskolotājs censtos viņu iekļaut stundas apritē, tas īsti neizdodas.

Sižetisko rotaļu pamatā ir iekļautas dabas parādības- saule, lietus, diena, nakts, dažādi personāži, kā arī priekšmeti. Pedagogam jāvada rotaļas tā, lai skolēns apguvis pamatkustības, varētu mēģināt patstāvīgi (Laizāne, 1981). Būtiski ir katram no šiem skolēniem iedalīt tādu lomu, kurā viņš justos pārliecināts par saviem spēkiem un iedvesmotos tālākām darbībām. Svarīga ir atgriezeniskā saite, jo skolēns pedagogu uztver kā autoritāti, tādēļ cenšas savu iespēju robežās parādīt cik viņš lai prot izpildīt kādu vingrinājuma elementu.

Pēc V. Bahas domām „rotaļu pamatā ir iemācīt bērnus veidot pozitīvu saskarsmi ar bērniem un pieaugušajiem, līdzvērtīgi dzīvot grupā, apmierinot bērnu sociālās vajadzības un apzināties savu pašvērtējumu” (Baha, 2008, 8.lpp.). Saskarsmes pamatā ir dialogs, kuru bērni veido piedaloties sižetiskajās rotaļās. Bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās

attīstības traucējumiem dialogs notiek pārsvarā neverbāli, tādēļ pedagogam ir uzmanīgi jāseko līdzi šīm darbībām un jāievēro bērnu individuālās īpatnības.

Kā savā grāmatā raksta J.Kancāns, tad fiziskā aktivitāte-skriešana, popularizēta tiek savas vieglās izpildes tehnikas ziņā. Tā var sasniegt vajadzīgo intensīvo slodzi, lai trenētu sirdi (J.Kancāns 1985). Šeit svarīgi arī rotaļās iekļaut skriešanu, ņemot vērā šo bērnu spējas, tad, lai sasniegtu vajadzīgo sirds ritmu, būs jādarbojas ilgstoši ar dažādiem vingrinājumiem, kas bērnus nogurdina. Skriešana palīdz ātrāk sasniegt rezultātu, jo daudziem bērniem ir svara problēmas, tomēr skrienot tie patērē kalorijas vairāk un efektīvāk.

Kopumā vērā jāņem daudzi aspekti, lai sižetiskās rotaļas attīstītu saskarsmes prasmes sporta nodarbībās. Individuāli jāpieiet katram bērnam. Svarīgi zināt visas veselības problēmas, lai varētu kvalitatīvi novadīt sižetiskās stundas. Skolotājam jākonsultējas regulāri ar skolotājiem un medmāsu un psihologu, kā arī vecākiem, kuri vislabāk zina bērna emocionālo un fizisko stāvokli. Pēc autora domām apvienojot visus šos komponentus, var secināt un analizēt bērnu sadarbību, jo tikai iedziļinoties katrā bērņā, varēs iegūt pilnvērtīgākus rezultātus.

Nākamā nodaļā, kas ir šī darba nozīmīgākā daļa, autors pētīs un analizēs sižetisko rotaļu lomu saskarsmes prasmju attīstīšanā sporta nodarbībās. Vai tās attīstās pozitīvi un kāda ir bērnu atdeve šajā procesā. Autors ņems vērā visus šos komponentus, lai rezultāts būtu atbilstošs pētījuma gaitai.

3.SIŽETISKO ROTAĻU IZMANTOŠANA SPORTA NODARBĪBĀS BĒRNIEM AR VIDĒJI SMAGIEM UN SMAGIEM GARĪGĀS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMIEM

3.1. Pētījumā izmantoto metožu apraksts

Diplomdarba izstrāde tika sākta ar pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras izpēti. Tika analizēti 36 pašmāju un ārvalstu autoru darbi, analizēts katra autora zinātniskais pamatojums. Analizējot autorus, izkristalizējās galvenā doma, ko tie vēlas pateikt. Teorētiskajā daļā tika minēta arī autora pieredze par pētāmo jautājumu. Literatūras atlase tika rūpīgi atlasīta, lai precīzāk varētu analizēt un izpētīt diplomdarba galveno jautājumu. Lai izpētītu katru skolēnu pēc iespējas precīzāk un vispusīgāk, tad autors izmantoja dokumentu izpēti un analīzi. Pētīja skolēnu personīgās lietas, veselības kartes, žurnālus un klases dienasgrāmatas. Autors konsultējās ar skolas psihiatru un psihologu, kā arī ar visiem pedagogiem, kuri strādā un strādājuši ar šiem pētījumā iesaistītiem bērniem. Tika veikts pētāmās grupas vispārējs veselības raksturojums, analizētas katra bērna fizisko īpašību izpausmes un īpatnības.

Kā galveno metodi autors savā darbā izmantoja pedagoģisko novērošanu. Vadoties pēc pētnieka saiknes ar pētāmo objektu, izšķirama tiešā, netiešā, atklātā un slēptā novērošana (Albrehta 1998). Autors izvēlējās tiešo novērošanu - otro pozīciju - pētnieks-procesa dalībnieks. Pētnieks, kā sporta pedagogs piedalījās skolēnu sižetisko rotaļu procesā, tādā veidā uzskatāmāk var spriest par skolēnu saskarsmes prasmju izpausmēm.

Diplomdarba gaitā tika veikta skolēnu izmēģinājuma darbība sporta nodarbībās. Šeit autors praktiski darbojoties ar sižetiskajām rotaļām un izvirzot kritērijus, pētīja un analizēja skolēnu saskarsmes prasmes. Ar atlasītām sižetiskajām rotaļām skolēni veica fiziskos vingrinājumus, tādejādi varēja noteikt viņu saskarsmes prasmju īpatnības. Autors izmantoja arī pedagoģiskās pieredzes analīzi, kas bija ļoti būtiska un neatņemama sastāvdaļa pētījuma ietvaros.

3.2. Pētījumā iesaistīto skolēnu sākotnēja izpēte

Pētījumā tika iesaistīti 8 skolēni ar vidēji smagiem un smagie garīgās attīstības traucējumiem vecumā no 10 līdz 15 gadiem. Autors pētīja skolēnus no divām klasēm, kurās mācās bērni ar vidēji smagiem un smagie garīgās attīstības traucējumiem. Pētījuma grupā ir pieci zēni un trīs meitenes. Katrs bērns ir individuāls un viņu attīstības traucējumi ir dažādi, tāpēc šiem bērniem ir ļoti atšķirīgas rakstura izpausmes un emocionālās reakcijas, kā arī kustību iemaņas, kaut arī traucējumi ir līdzīgi. Tabulā dots skolēnu fiziskās attīstības vispārējs raksturojums pētījuma sākumā.

Skolēnu fiziskās attīstības raksturojums pētījuma sākumā

3.2.1. tabula

Skolēns	Vecums	Fiziskās attīstības raksturojums	Piezīmes
Jorens	15 gadi	Ķermeņa svars neatbilst antropometriskajiem rādītājiem. Masa atpaliek no normas. Kustību traucējumi nav novērojami. Fiziskā sagatavotība apmierinoša, salīdzinot ar grupas biedriem. Ātri nogurst, uzdevumus pilda apzinīgi.	Personības traucējumi, kas atbilst vidēji smagiem un smagiem attīstības rādītājiem. Šizofrēnija, bērnu tips, nepārtraukta norise. Ikdienā labprāt komunicē ar klasesbiedriem.
Haralds	13 gadi	Dzirdes traucējumi, vāja fiziskā sagatavotība. Sporta nodarbībās strādā ar vienu vai otru roku, jo ar vienu roku, turot ausis aizsegtas. Uzmanības deficīts.	Personības traucējumi, kas atbilst smagiem garīgās attīstības traucējumiem. Šizofrēnija. Noslēgts sevī, minimāla saskarsme ar klasesbiedriem.
Tamāra	12 gadi	Vāja fiziskā sagatavotība, kustību traucējumi. Vāji attīstīta kreisā roka un kājas. Vāji attīstīta sīkā pirkstu muskulatūra. Emocionāli nenoturīga, katru vingrinājumu uztver kā sacensību.	Smagi garīgās attīstības traucējumi. Jauktas ģenēzes sakarā ar smadzeņu slimību, raksturojas ar izteiktiem uzvedības un emociju traucējumiem. Pilnīgi nekritiska. Vairāk individuāli komunicē ar kādu no klasesbiedriem.

Jānis	11 gadi	Vāja fiziskā sagatavotība. Liela liekā svara problēmas apgrūtina fizisko vingrinājumu izpildi. Neskatoties uz to viens no aktīvākajiem sporta nodarbībās. Disciplinēts, savu iespēju robežās veic visus vingrinājumus.	Vidēji smagi garīgās attīstības traucējumi, sakarā ar izteiktu vairogdziedzera pataloģiju. Izvēlas labprātāk komunicēt ar pedagogiem, ar klasesbiedriem saskarsme ir pasīvāka.
Sergejs	14 gadi	Labā fiziskā sagatavotība, lielo motoro kustību koordinācija laba, labas ātruma īpašības, laba koordinācija. Ļoti labi padodas sporta spēļu elementi. Līderis klasē sporta nodarbībās.	Vidēji smagi garīgās attīstības traucējumi ar hiperkinētiskiem uzvedības traucējumiem. Saņem ārstēšanos sakarā ar galvas smadzeņu disfunkciju. Komunicē ar citiem skolas biedriem, saskarsmē ar klasesbiedriem atturīgs.
Raitis	12 gadi	Vidēja fiziskā sagatavotība, salīdzinot ar pētāmās grupas biedriem. Kustību koordinācija viegli traucēta. Aktīvs un dzīvespriecīgs, visu uztver ar smaidu.	Vidēji smagi attīstības traucējumi, kas robežojas ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem, sakarā ar hromosomu pataloģiju (Morbus Dauni). Fenotipiski izteikta Dauna sindroma simptomātika. Atvērts saskarsmē ar klasesbiedriem un pārējiem skolēniem.
Lāsma	13 gadi	Adipozitāte (aptaukošanās) ļoti apgrūtina fizisko vingrinājumu izpildi. Ļoti vājas izturības īpašības. Vēlas sporta nodarbībās darboties individuāli, visu uzmanību vēršot uz sevi.	Smagi garīgās attīstības traucējumi sakarā ar hromosomu pataloģiju (Morbus Dauni), kas kombinējas ar adipozitāti II-III pakāpē. Izpalīdzīga un atbalsta jaunākos skolas biedrus.
Rita	11 gadi	Vāja fiziskā sagatavotība, kas saistīta ar epilepsiju. Nerekomendē lielas slodzes, tādejādi pasīvi darbojās arī uzdevumos, kas neprasa lielu fizisku piepūli. Nenoturīga uzmanība, nespēj ilgāk par 2 minūtēm veikt kādu uzdevumu.	Vidēji smagi garīgās attīstības traucējumi, jauktas ģenēzes, kas kombinējas ar epilepsiju (saņem ārstēšanos pret krampjiem). Saskarsmes prasmes apmierinošas.

(Visi tekstā minētie skolēnu vārdi ir mainīti).

Pētāmajā grupā ir skolēni ar ļoti atšķirīgiem garīgās attīstības traucējumiem. Vienā grupā ir skolēni ar vidēji smagiem garīgās attīstības traucējumiem, bet otrā pētāmas grupas daļa ir skolēni ar ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem. Grupā skolēnu attiecības ir ļoti dažādas, tomēr atmosfēra ir pozitīva. Ir skolēni, kas vienmēr palīdz otram klasesbiedram, kuram ir grūtības veikt dažādas sadzīviskas lietas. Ļoti svarīgi ir ievērot secību un pēctecību veicot uzdevumus, jo vairums šo skolēnu ir raduši lietas saprast pēc attiecīgas kārtības. Sporta nodarbībās ir svarīgi veikt korekcijas darbu ar katru skolēnu individuāli. Vienlaikus ir jārada tādi apstākļi, lai skolēni viens otram piepalīdzētu vingrinājumu izpildē.

3.3.Sižetisko rotaļu izmantošana saskarsmes prasmju attīstībā

Pētījums norisinājās X internātpamatskolā, laika posmā no 2014.gada oktobra līdz 2015.gada novembrim. Kopumā tika izmantotas septiņas sižetiskās rotaļas, kas attīstas ar saskarsmes prasmēm. Autors izmantoja divas sižetiskās rotaļas (skatīt 1.,2., pielikumā) veicot kontroli četros laika posmos - 2014.gada oktobrī, 2015.gada maijā, 2015.gada septembrī un novembrī, pārējā laikā skolēni darbojās ar citām sižetiskajām rotaļām, attīstot saskarsmes prasmes. Veicot šīs kontrolnodarbības, tika izvirzīti seši kritēriji, kuri palīdzēja precīzāk noteikt pētāmās grupas saskarsmes prasmju attīstību.

1. Acu kontakts (vai skolēnam ir acu kontakts ar pedagogu un klasesbiedriem).
2. Strādā pārī vai grupā (vai skolēns darbojas ar klasesbiedriem, vai individuāli).
3. Lūdz palīdzību (vai tiek lūgta pedagoga, klasesbiedru palīdzība nodarbību gaitā).
4. Komunicē verbāli (vai skolēns sarunājas ar grupas biedriem un pedagogu, vai tikai ar žestu un mīmikas palīdzību veic uzdevumus).
5. Sasveicināšanās, atsveicināšanās (vai skolēns ievēro un spēj izpildīt pieklājības normas).
6. Emocijas (vai skolēnam ir emocijas un vai viņš tās izrāda sporta nodarbību laikā).

Visu šos kritērijus autors vērtēja ar punktiem:

ir prasmes – 3 punkti,

nav prasmes – 1 punkts,

daļējas prasmes - 2 punkti.

Pētījuma sākumā, 2014. gada oktobrī, autors veica kontrolnodarbību ar divām sižetiskajām rotaļām, kuras izmantoja visās kontrolnodarbībās, prasmes katrā sižetiskajā rotaļā tika vērtētas atsevišķi. (skatīt 2.3.,pielikumā).

Sižetisko rotaļu kontrolnodarbība pētījuma sākumā (2014.gada oktobris)

3.3.1. tabula

Vārds	Acu kontakts	Strādā pāri vai grupā	Lūdz palīdzību	Komunicē verbāli	Sasveicināšanās, atsveicināšanās	Emocijas
<i>Raitis</i>	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Nav (1) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)
<i>Tamāra</i>	Ir (3) Ir (3)	Daļēji (2) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)
<i>Sergejs</i>	Ir (3) Ir (3)	Daļēji (2) Ir (3)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)
<i>Jānis</i>	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)	Daļēji (2) Ir (3)
<i>Rīta</i>	Nav (1) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)	Nav (1) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Nav (1) Daļēji (2)	Nav (1) Daļēji (2)
<i>Haralds</i>	Nav (1) Daļēji (2)	Nav (1) Nav (1)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Nav (1) Nav (1)	Nav (1) Nav (1)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Jorens</i>	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Lāsma</i>	Nav (1) Daļēji (2)	Daļēji (2) Nav (1)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Nav (1) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Vērtējums</i>	Ir-8(reizes) Daļēji-5 (reizes) Nav-3(reizes)	Ir-8(reizes) Daļēji-5 (reizes) Nav-3(reizes)	Ir-3(reizes) Daļēji-11 (reizes) Nav-2(reizes)	Ir-6(reizes) Daļēji-8 (reizes) Nav-2(reizes)	Ir-3(reizes) Daļēji-9 (reizes) Nav-4(reizes)	Ir-9(reizes) Daļēji-6 (reizes) Nav-1(reizes)

Pētījumā izmēģinājuma sižetiskajās rotaļās, izmantojot divas sižetiskās rotaļas, autors guva pirmo iespaidu par skolēnu saskarsmes prasmēm. Vērtējot katru no kritērijiem, var apskatīt kopējo pētāmas grupas saskarsmes līmeni pētījuma sākumā (skatīt 3.3.1. tabulā).

1. Acu kontakts- četriem no grupas dalībniekiem bija abās nodarbībās, acu kontakts gan ar pedagogu, gan klasesbiedriem. Pārējiem bija daļējs acu kontakts kādā no nodarbībām.

2. Strādā pāri vai grupā- šeit tikai Jānis un Jorens abas nodarbības labprāt strādāja kolektīvā, pārējie daļēji vēlējas iekļauties. Haralds vienīgais nevēlējas darboties ar klasesbiedriem, centās individuāli veikt uzdevumus.

3. Lūdz palīdzību- lielākā daļa daļēji lūdza palīdzību, izņemot Tamāru, kura katrā uzdevumā lūdza palīdzību pedagogam.

4. Komunicē verbāli- trīs no grupas biedriem komunicēja abas nodarbības verbāli, stāstīja kā klasesbiedriem jādara labāk, četri abas nodarbības daļēji komunicēja, jo nebija vēl iejutušies grupā. Haralds vienīgais nesarunājās, jo to viņš nedara arī ikdienā.

5. Sasveicināšanās, atsveicināšanās- kopumā skolēni daļēji ievēroja pieklājības normas, stundas sākumā sasveicinās, tomēr beigās daudziem tas aizmirsās.

6. Emocijas- liels gandarījums bija, ka pirmajā sižetiskajā rotaļā „Kuģis” gandrīz visiem skolēniem bija emocijas, viņi smaidīja un priecājās par rotaļas sižetu, izņemot Ritu.

Pētījuma sākumā skolēni veiksmīgi iesaistījās sižetiskajās rotaļas un saskarsmes prasmes bija apmierinošas, zinot cik smagi traucējumi ir šiem bērniem. Darbs grupā bija problemātisks, kas vairumam sagādāja grūtības. Priecēja, ka visi ar aizrautību un sajūsmu izteica savas emocijas, kas pedagogam rada gandarījumu.

Pētījuma 2. kontrolnodarbība (2014.gada maijs)

3.3.2.tabula

Vārds	Acu kontakts	Strādā pāri vai grupā	Lūdz palīdzību	Komunicē verbāli	Sasveicināšanās, atsveicināšanās	Emocijas
<i>Raitis</i>	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)	Daļēji (2) Ir (3)
<i>Tamāra</i>	Daļēji (2) Ir (3)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)
<i>Sergejs</i>	Ir (3) Ir (3)	Daļēji (2) Ir (3)	Nav (1) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Daļēji (2) Ir (3)	Daļēji (2) Ir (3)
<i>Jānis</i>	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)
<i>Rita</i>	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Nav (1) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)

<i>Haralds</i>	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)	Nav (1) Nav (1)	Nav (1) Nav (1)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Jorens</i>	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)	Daļēji (2) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)
<i>Lāsma</i>	Nav (1) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)	Daļēji (2) Ir (3)	Daļēji (2) Nav (1)	Nav (1) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Vērtējums</i>	<i>Ir-7(reizes)</i> <i>Daļēji-9(reizes)</i> <i>Nav-1(reizes)</i>	<i>Ir-7(reizes)</i> <i>Daļēji-9(reizes)</i> <i>Nav-0(reizes)</i>	<i>Ir-7(reizes)</i> <i>Daļēji-8(reizes)</i> <i>Nav-1(reizes)</i>	<i>Ir-4(reizes)</i> <i>Daļēji-9(reizes)</i> <i>Nav-3(reizes)</i>	<i>Ir-7(reizes)</i> <i>Daļēji-5(reizes)</i> <i>Nav-4(reizes)</i>	<i>Ir-11(reizes)</i> <i>Daļēji-5(reizes)</i> <i>Nav-0(reizes)</i>

Pētījums mācību gada noslēgumā redzams tabulā. Aplūkojot tabulu, var secināt, ka bērniem ir vairāk emociju un viņi kļuvuši pieklājīgāki. Skolēni vairāk lūdz palīdzību, izpildot vingrinājumus sižetiskajās rotaļās. Sižetiskās rotaļas uzdevums tika izpildīts. Visi skolēni iesaistījās grupu darbā, visiem pētāmās grupas dalībniekiem bija emocijas. Stundā tika nodrošināta pozitīva gaisotne, kas bija viens no rotaļas uzdevumiem.

Pētījuma 3.kontrolnodarbība (2015.gada septembris)

3.3.3.tabula

Vārds	Acu kontakts	Strādā pāri vai grupā	Lūdz palīdzību	Komunicē verbāli	Sasveicināšanās, atsveicināšanās	Emocijas
<i>Raitis</i>	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Nav (1) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Ir (3)
<i>Tamāra</i>	Daļēji (2) Daļēji (2)	Nav (1) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Sergejs</i>	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Nav (1)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Jānis</i>	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Nav (1)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Rīta</i>	Daļēji (2) Nav (1)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Nav (1) Nav (1)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Nav (1) Nav (1)	Daļēji (2) Daļēji (2)

<i>Haralds</i>	Daļēji (2) Nav (1)	Nav (1) Nav (1)	Nav (1) Nav (1)	Nav (1) Nav (1)	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Nav (1)
<i>Jorens</i>	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Nav	Ir (3) Ir (3)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Lāsma</i>	Daļēji (2) Nav (1)	Daļēji (2) Nav (1)	Daļēji (2) Nav (1)	Daļēji (2) Nav (1)	Nav (1) Nav (1)	Daļēji (2) Daļēji (2)
<i>Vērtējums</i>	Ir-5(reizes) Daļēji- 8(reizes) Nav-3(reizes)	Ir-2(reizes) Daļēji- 9(reizes) Nav-5(reizes)	Ir-1(reizes) Daļēji- 7(reizes) Nav-8(reizes)	Ir-4(reizes) Daļēji- 9(reizes) Nav-3(reizes)	Ir-4(reizes) Daļēji- 8(reizes) Nav-4(reizes)	Ir-5(reizes) Daļēji- 10(reizes) Nav-1(reizes)

Analizējot rezultātus var secināt, ka acu kontakts ar pedagogu un klasesbiedriem ir tikai Jorenā un Sergejam, pārējiem grupas biedriem ir daļējs, jo ik pa brīdim viņi novēršas un cenšas individuāli darboties. Gads ir iesācies un var redzēt, ka skolēni nav iejutušies un pieraduši pie klasesbiedriem, tādēļ epizodiski skolēni darbojās grupā. Haralds abas nodarbības vēlējās individuāli veikt visus uzdevumus. Šajās nodarbībās skolēni tikai daļēji lūdza palīdzību kāda vingrinājuma izpildē, lielākoties palīdzība netika lūgta. Skolēni bija koncentrēti tikai uz sevi. Sergejs ar Jorenu vienīgi komunicēja verbāli abas kontrolnodarbības. Tika doti padomi un norādījumi citiem grupas biedriem, kā arī bieži sarunājās ar pedagogu. Pārējie grupas biedri savas emocijas izpauda ar žestiem un mīmiku. Daļa skolēnu ienākot sasveicinājās, daļa nesasveicinājās un neatvadījās nemaz. Emocijas bija daļēji vērojamas, tās ik pa laikam parādījās katrā nodarbībā, tomēr tās nebija ilgstošas.

Pētījuma 4. noslēdzošā kontrolnodarbība (2015.gada novembris)

3.3.4.tabula

Vārds	Acu kontakts	Strādā pāri vai grupā	Lūdz palīdzību	Komunicē verbāli	Sasveicināšanās	Emocijas
<i>Raitis</i>	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)
<i>Tamāra</i>	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Sergejs</i>	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)

<i>Jānis</i>	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Rīta</i>	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Haralds</i>	Daļēji (2) Daļēji (2)	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Nav (1) Nav (1)	Daļēji (2) Nav (1)	Ir (3) Daļēji (2)
<i>Jorens</i>	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Ir (3)
<i>Lāsma</i>	Daļēji (2) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Daļēji (2)	Ir (3) Ir (3)
<i>Vērtējums</i>	<i>Ir-8(reizes)</i> <i>Daļēji-8(reizes)</i> <i>Nav-0(reizes)</i>	<i>Ir-10(reizes)</i> <i>Daļēji-6(reizes)</i> <i>Nav-0(reizes)</i>	<i>Ir-8(reizes)</i> <i>Daļēji-8(reizes)</i> <i>Nav-0(reizes)</i>	<i>Ir-6(reizes)</i> <i>Daļēji-8(reizes)</i> <i>Nav-2(reizes)</i>	<i>Ir-10(reizes)</i> <i>Daļēji-5(reizes)</i> <i>Nav-2(reizes)</i>	<i>Ir-12(reizes)</i> <i>Daļēji-4(reizes)</i> <i>Nav-0(reizes)</i>

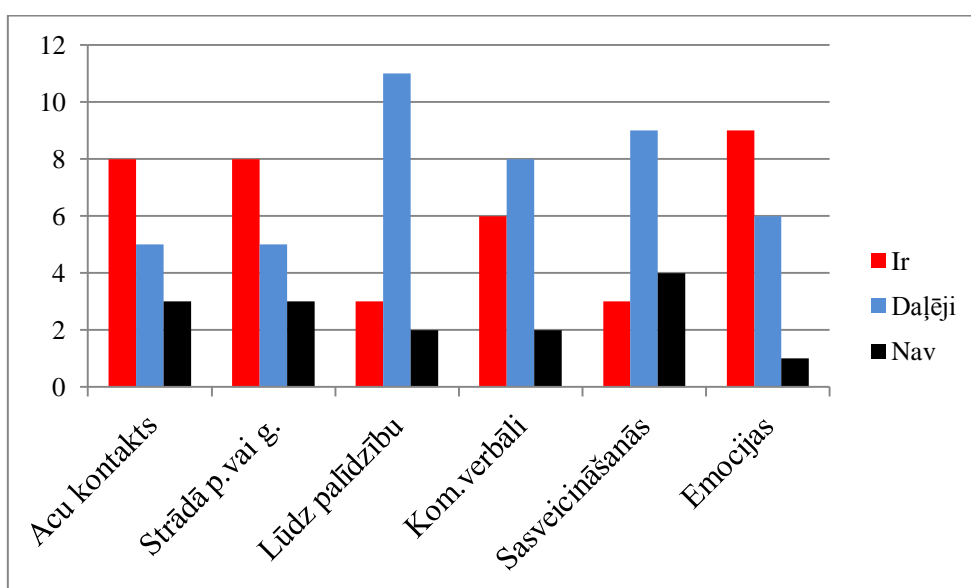
Analizējot šos rezultātus, autors secina, ka visiem pētāmās grupas dalībniekiem bija acu kontakts, Raitim, Jorenam un Sergejam abas nodarbības, pārējiem epizodiski, tomēr visi pievērsās gan pedagogam, gan klasesbiedriem. Lāsma, Raitis, Jorens abas nodarbības cītīgi darbojās grupā, pārējie ar mazāku entuziasmu iesaistījās, tomēr nebija neviens skolēns, kurš vēlējās darboties individuāli. 50% no nodarbību laika visi skolēni lūdza palīdzību. Jorens un Sergejs kā ierasts komunicēja verbāli, pārējie ļoti centās sarunāties ar klasesbiedriem, izņemot Haraldu, kuram ir ļoti grūti izteikt savas emocijas vārdos. Visiem grupas biedriem bija satraukums un prieks, smaids un mazliet vilšanās, ja kaut kas neizdevās, tomēr visiem bija ļoti daudz patīkamu emociju, par ko skolotājam arī liels prieks. Autors novēroja, ka uzsākot mācību gadu, skolēnu saskarsmes prasmes pazeminās, tomēr mācību procesa gaitā tās uzlabojas un bērni kļūst atraisītāki un draudzīgāki. Skolēniem ar vidēji smagiem un smagiem GAT ļoti svarīgs ir sistemātiskums, tādēļ mācību, audzināšanas un korekcijas darbam jānorit regulāri. Ja ir bijis lielāks pārtraukums, tad skolēniem ir grūti atkal iekļauties mācību vai korekcijas darbā. Skolotājam jāveic atkārtoti norādījumi un skaidrojošais darbs.

Turpinājumā autors apkopos un analizēs pētījuma rezultātus par saskarsmes prasmju attīstīšanu ar sižetiskajām rotaļām sporta nodarbībās.

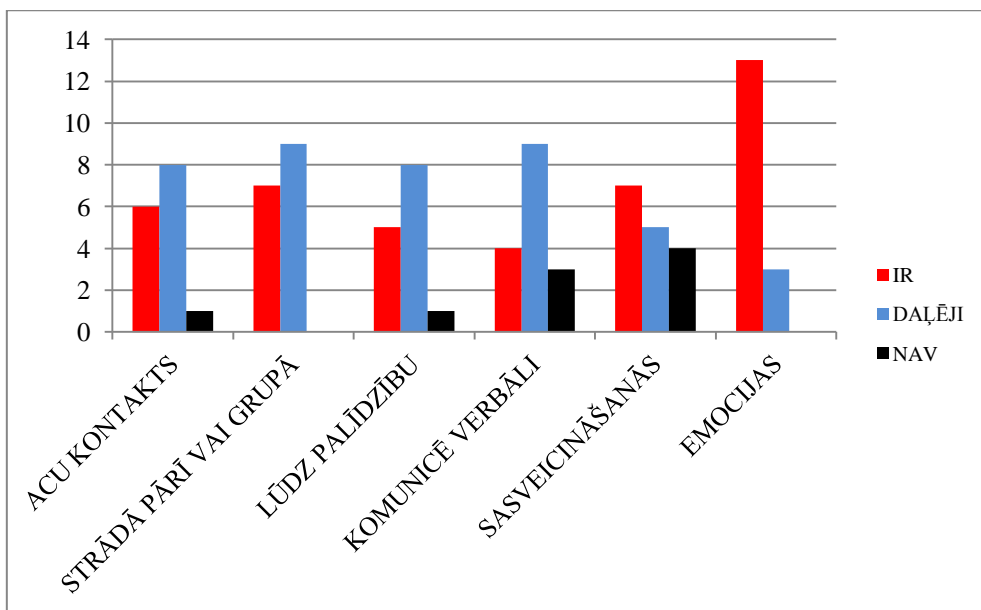
3.4.Pētījuma rezultātu apkopojums un analīze

Autors pētījuma rezultātus ir apkojis un analizēs katru laika posmu, lai izdarītu precīzākus secinājumus par saskarsmes prasmju attīstīšanu. Autors analizēs katru saskarsmes prasmju izvirzīto kritēriju, kā arī katra bērna saskarsmes prasmju dinamiku, lai noteiktu pētāmās grupas kopējo līmeni.

Pētījuma izmēģinājuma nodarbībā, kas norisinājās 2014. gada oktobrī, bērni ļoti cītīgi darbojās. Skolēnu prasmes atspoguļotas 3.4.1.attēlā. Viens no svarīgākajiem kritērijiem saskarsmes prasmju veicināšanā ir darbs pārī un kolektīvā, kas bija vairumam skolēnu. Emocijas sižetisko rotaļu laikā visiem skolēniem bija pozitīvas, kas pēc autora domām ir saistīts ar sižeta saturu, jo skolēni varēja iejusties citā vietā un savādākā lomā kā ikdienā. Sasveicināšanās radīja problēmas, bet tas skaidrojams ar mācību gada sākumu un satraukumu. Komunikācija lielākoties bija verbāla, tomēr dažiem grupas biedriem tā saistīta ar veselības traucējumiem, kas neļauj izteikt savas domas ar valodas palīdzību. Grupas biedri vairumā lūdza palīdzību pedagogam, tomēr daļēji, jo vēlējās paši veikt uzdevumus, kas skaidrojams ar sevis apliecināšanu.

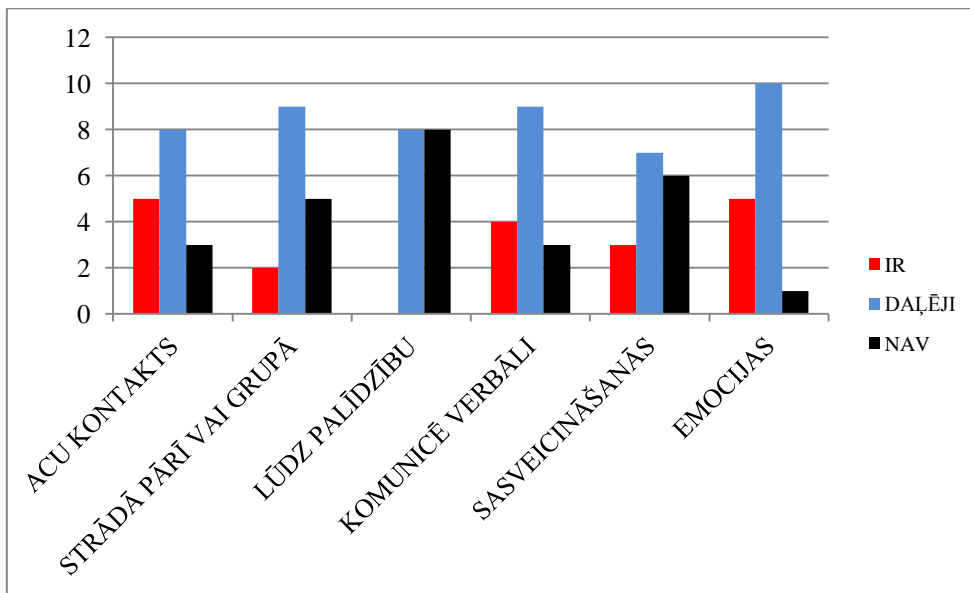

3.4.1.att. Sižetisko rotaļu 1. kontrolnodarbības kritēriju atspoguļojums (2014. gada novembris)

3.4.2.att. Sižetisko rotaļu 2. kontrolnodarbības kritēriju atspoguļojums (2014.gada maijs)

Attēlā redzams (skatīt 3.4.2.), ka mācību gada beigās saskarsmes prasmju rādītāji ir pasliktinājušies. Autors to skaidro ar mācību gada beigām, nogurumu un koncentrēšanās trūkumu. Vienīgais kritērijs - emocijas, bija visspilgtākais visās nodarbības. Acu kontakts, darbs grupā, palīdzības lūgšana, šie kritēriji izpildīti daļēji. Bērni varēja ievērot prasības daļēji, jo ļoti ātri nogura. Autors novēroja, ka vienā stundā bērni spēja koncentrēties, bet nākamajā stundā viņu spējas bija mazinājušās. Arī emocijas bija neizteiksmīgas un parādījās dusmas, ja kaut kas nesanāca.

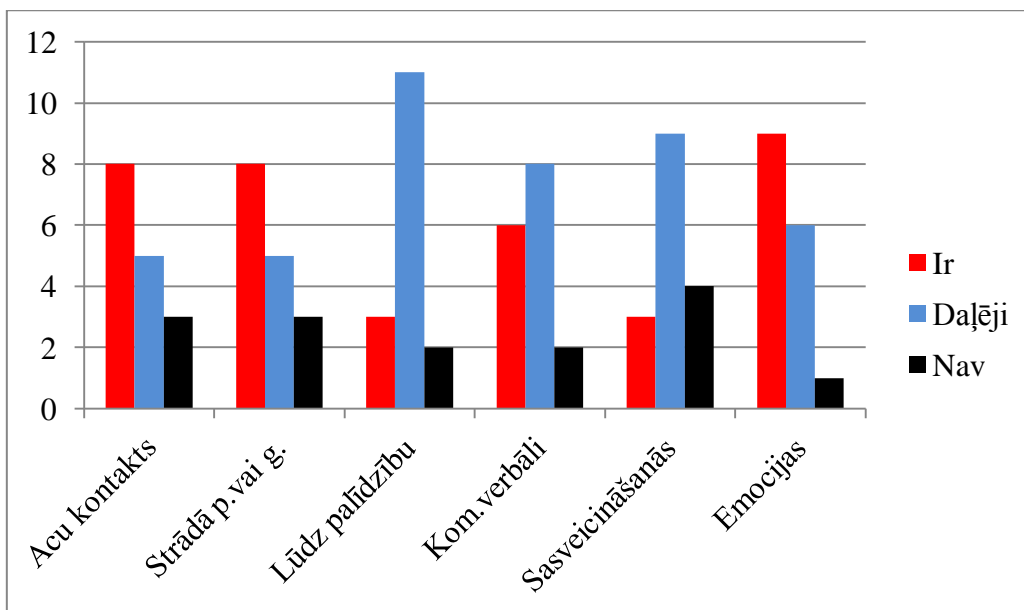

3.4.3.att.Sižetisko rotaļu 3. kontrolnodarbības kritēriju atspoguļojums (2015.gada septembris)

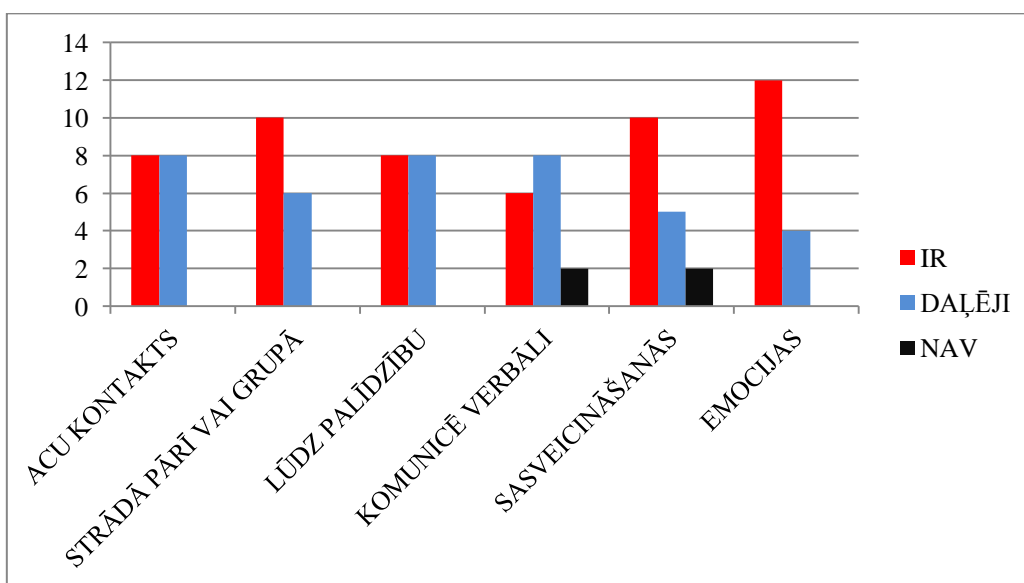
Analizējot šo attēlu (skatīt 3.4.3.att.), autors secina, ka nenoliedzams rezultātu kritums mācību gada sākumā. Visos rādītājos ir pasliktinājušies rezultāti salīdzinot ar iepriekšējo mācību gadu. Skolēni vēl nav iejutušies un nespēj tik ātri nodibināt kontaktu ar vienaudžiem. Ļoti pasliktinājušies palīdzības lūgšana, tā netika lūgta, vai daļēji kāds no grupas biedriem jautāja pēc palīdzības uzdevumu izpildē. Skolēni bija norobežojušies un katrs par sevi. Iesaistīt grupā skolēnus nebija viegli, daļēji centās pildīt komandu uzdevumus. Divi no zēniem komunicēja verbāli kā ierasts, tomēr pārējie, kuri varētu to darīt, necentās. Emocijas bija daļējas, jo kopējā grupas atmosfēra bija noslēgta.

Autors secina, ka bērniem ar GAT ir grūti pēc ilgāka pārtraukuma iekļauties kolektīvā, kad tie atradušies mājās un vecāku aprūpēti, tāpēc rezultātu kritums ir manāms. Zinot bērnu veselības problēmas un garīgo stāvokli, tad šie rādītāji ir atbilstoši laika posmam, kad tika veikta kontrolnodarbība.

Noslēdzošā diagrammā (skatīt 3.4.4.att.), autors salīdzina un analizē kā attīstījušās saskarsmes prasmes pētāmās grupas bērniem pētījuma gaitā.

3.4.4.att. Pētījuma izmēģinājuma kontrolnodarbība sižetiskajās rotaļās

3.4.5.att. Pētījuma noslēdzošā kontrolnodarbība sižetiskajās rotaļās

Kritērijs “acu kontakts”- salīdzinot visus rādītājus, autors secina, ka tas ir uzlabojies un visiem skolēniem šis saskarsmes kritērijs ir bijis pozitīvs.

Kritērijs “strādā pārī vai grupā”- autors atzīmē, ka ir ļoti pozitīva dinamika. Kā redzams (skatīt 3.4.4 att.), tad ievadnodarbībā bija daļa skolēnu, kas neiekļāvās grupu darbā, tomēr pētījuma beigās visi iekļāvās rotaļu sižetā.

Kritērijs “lūdz palīdzību”- autors secina, ka skolēni kļuvuši atvērtāki un drošāki, nekautrējas lūgt padomu. Pētījuma sākumā lielākā daļa skolēnu lūdza daļēju palīdzību

skolotājam un klasesbiedriem, tomēr noslēguma kontrolnodarbībā puse no pētāmās grupas bērniem lūda palīdzību un puse daļēji lūdzu.

Kritērijs "komunicē verbāli" - šim kritērijam rādītāji ir identiski vienādi. Tas skaidrojams ar bērnu verbālām izpausmēm, jo tie, kas nesarunājās, to arī nedarīja pētījuma noslēgumā.

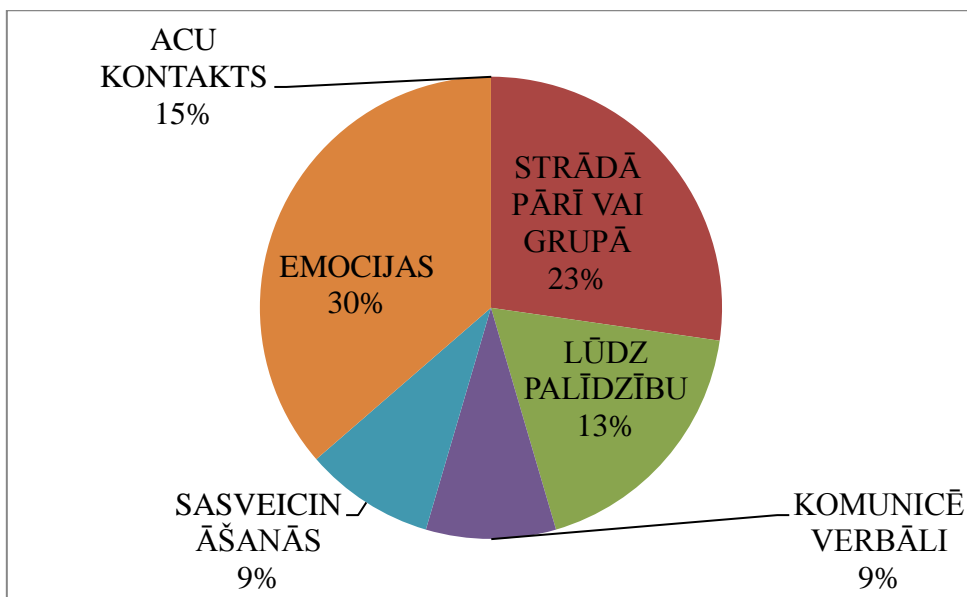
Kritērijs "sasveicināšanās un atsveicināšanās" - šis kritērijs ir uzlabojies. Autors secina, ka tas nozīmē to, ka skolēni ir iemācījušies pieklājības normas, kas ir vairāku skolotāju nopelns. Autors atzīst, ka šie rezultāti uzlabojušies arī pateicoties kolēģu sadarbībai un starppriekšmetu saiknei.

Kritērijs "emocijas" - autors atzīst, ka pētījuma sākumā un arī noslēgumā emocijas bijušas pozitīvas un rezultātu dinamika ir augoša, skolēni nekautrējās izrādīt savu prieku un savīļņojumu sižetisko rotaļu gaitā, bērniem pašiem bija liels prieks par paveikto.

Kopumā analizējot visus uzstādītos kritērijus, autors secina, ka sižetiskās rotaļas bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem attīsta saskarsmes prasmes .

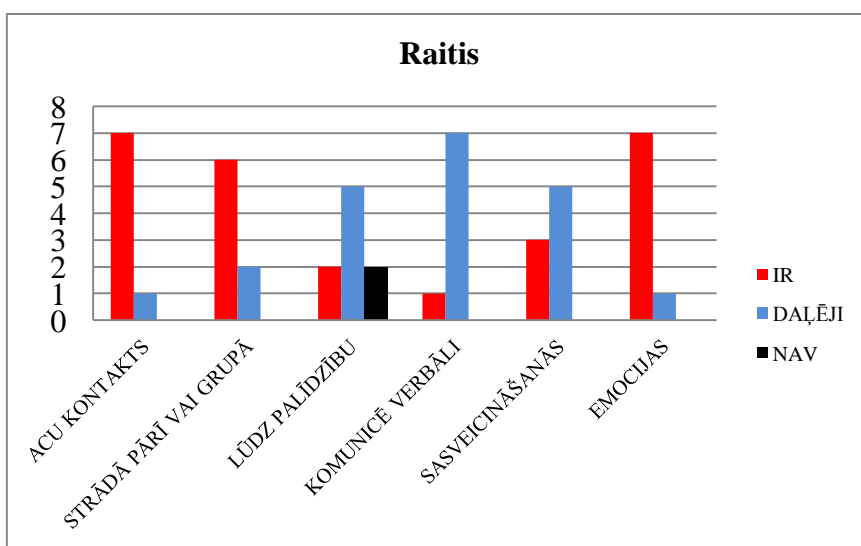
Analizējot kopējo kritēriju ("Ir prasmes"), autors secina, ka, apkopojot visas četras kontrolnodarbības, kurās bērni iesaistījās astoņās sižetiskajās rotaļās, ir pozitīva tendence visai grupai (skatīt 3.4.6.att.).

Diagrammā var redzēt, ka dominējošās ir emocijas, kas uzskatāmi parāda, ka bērniem ir interese par to, ko viņi dara. Darbs pārī un grupā ir ļoti labā līmenī, kas vēl vairāk pastiprina saskarsmes prasmju pozitīvo attīstību. Palīdzības lūgšana šajā pētāmajā grupā bija izplatīta un autoru priecēja tas, ka skolēni nekautrējās prasīt padomu arī klasesbiedram, ar kuru ikdienā bieži nekomunicē. Autors vēlējās labākus rezultātus kritērijam "acu konteksts", kur virsroku ņēma daļējs acu kontakts, kas norāda, ka skolēni nespēj koncentrēties uz vienu darbību. Tomēr autoru priecē tas, ka pētījuma noslēgumā uzlabojās sasveicināšanās prasmes, kas bija viens no rādītājiem, ko ikdienā varēja vērot kā tas pozitīvi attīstās.

3.4.6.att. **Kopējais kritēriju atspoguļojums visās kontrolnodarbībās**

Autors analizē katra skolēna saskarsmes prasmju kritērijus visās kontrolnodarbībās un rādītājus, kuros katrs skolēns attīstījies vairāk.

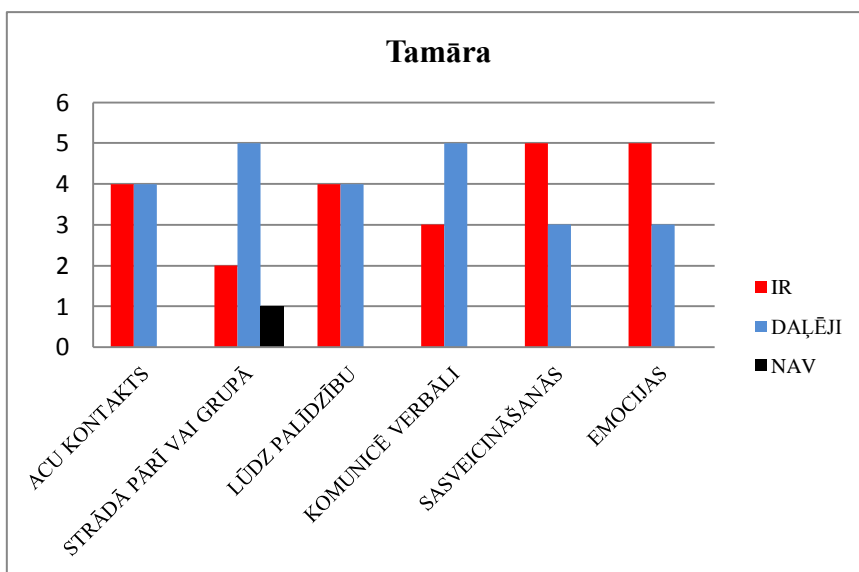

3.4.7.att. **Raita individuālā attīstības dinamika**

Attēlā var redzēt, ka Raitim (skatīt 3.4.7.att.) acu kontakts ir bijis visās kontrolnodarbībās. Zēns strādājis pāri un darbojies grupā visu pētījuma laiku, ļoti sabiedriska un atvērta skolēns. Daudzus pedagoga norādījumus izprotot pareizi, palīdzību lūdza mazāk nekā citi grupas biedri. Valodas traucējumi neļāva visās nodarbībās komunicēt verbāli, tomēr centās jautāt klasesbiedriem un pedagogam pēc padoma, kā izpildīt uzdevumus sižetiskajās rotaļās. Ienākot sporta zālē, brīžam aizmirsā par sasveicināšanos, tomēr beidzot nodarbību, bija pieklājīgs un atvadījās. Viens no skolēniem, kurš visspilgtāk izrādīja savas emocijas,

vienmēr smaidīja un ar azartu darbojās sižetiskajās stundās. Raitim saskarsmes prasmes ir attīstījušās ļoti labi, rādītāji ir augšupejoši.

Tamāras saskarsmes prasmju kritēriji aplūkojami 3.4.8.attēlā.

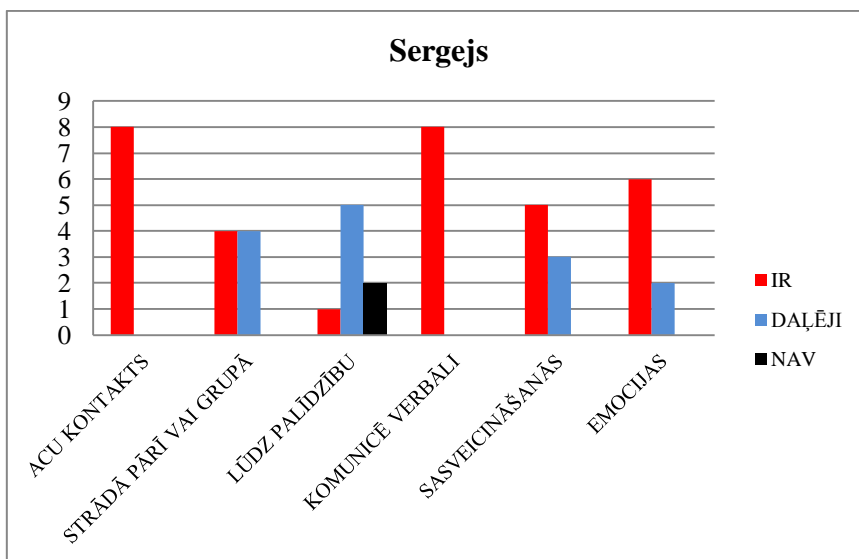

3.4.8.att. Tamāras individuālā attīstības dinamika

Tamāra no visiem pētāmās grupas dalībniekiem bija vispieklājīgākā, dažreiz piemirsās atvadīties, tomēr ienākot sporta zālē sasveicinājās ar pedagogu. Mazliet grūtības sagādāja darbošanās komandā, jo Tamāra katru uzdevumu uztver kā sacensību un tādēļ bieži nākas vilties un vairs nevēlas sadarboties, taču tas ir īslaicīgi. Nekautrējās lūgt pedagoga palīdzību, jo bija nepārliecināta par saviem spēkiem, uzdevumu veikšanā. Kad viss izdevās, tad komunicēja verbāli, tomēr neveicot kādu uzdevumu pēc pašas domām izcili, tad mazāk sarunājās ar pedagogu un grupas biedriem.

Ļoti emocionāla personība, kas dažbrīd traucēja klasesbiedriem, jo pauda savas emocijas pārāk skaļi, kas radīja problēmas Haraldam, kuram ir dzirdes traucējumi. Kopumā Tamāras saskarsmes prasmes ir attīstījušās vienlīdz labi, tādēļ dinamika ir augšupejoša (skatīt 3.4.8.att.).

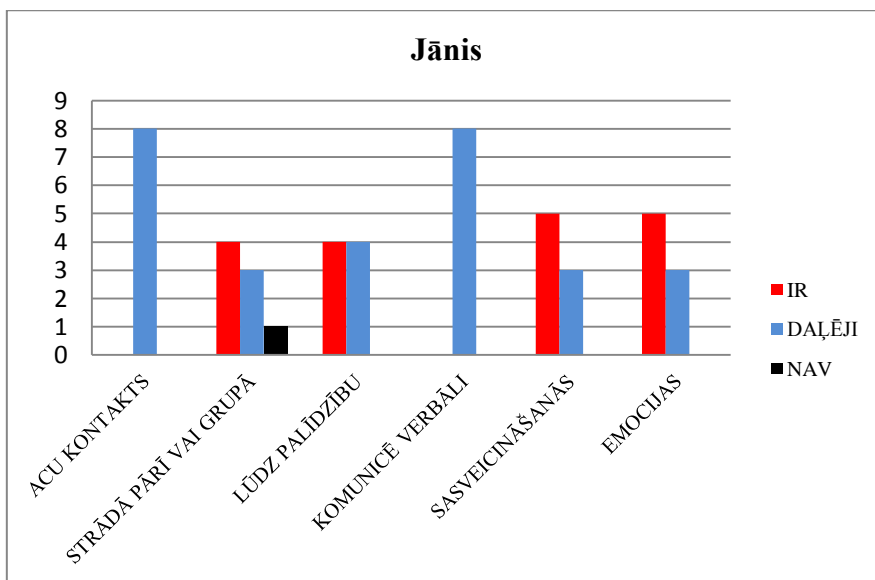
Sergejam, vienam no pētāmās grupas dalībniekiem, visās sīžetiskajās rotaļās bija vizuālais kontakts ar pedagogu un klasesbiedriem.

3.4.9.att. Sergeja individuālā attīstības dinamika

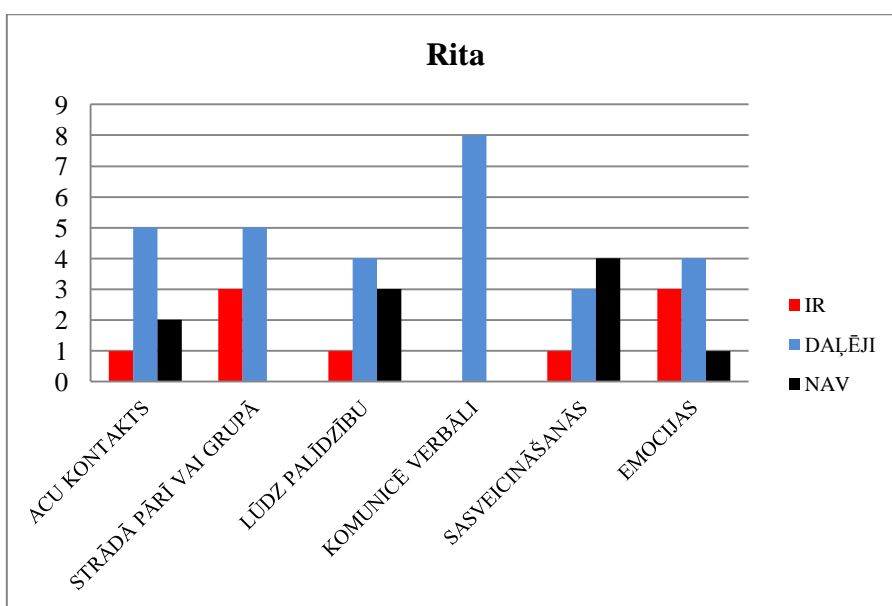
Sergejam, vienam no pētāmās grupas dalībniekiem, visās sīžetiskajās rotaļās bija vizuālais kontakts ar pedagogu un klasesbiedriem. Darbojās komandā, tomēr līdera īpašības lika sevi parādīt individuāli, kas brīžam apgrūtināja komandas darbu. Tā kā Sergejs ir fiziski labi attīstīts, tad palīdzību lūdza retāk, mēģinot visu izpildīt paša spēkiem, kas lielākoties izdevās ļoti labi. Komunicēja verbāli visās nodarbībās, neliedzot padomu un palīdzību klasesbiedriem. Bija pieklājīgs, taču brīžam, uzsākot nodarbību, aizrāvās ar individuālo darbību. Emocijas bija visās nodarbībās, brīžiem tās neizrādīja pilnībā. Visi noteiktie saskarsmes prasmju veicinošie faktori Sergejam ir attīstījušies.

Acu kontakts pētījuma sākumā Jānim bija daļējs (skatīt 3.4.10.att.), jo zēns pēc dabas ir mazliet noslēgts sevī, tādēļ vizuālo kontaktu pilnībā nevarēja iegūt. Kopumā strādāja komandā un pildīja skolotāja norādījumus, tomēr bija nodarbības, kurās nevēlējās iekļauties grupu darbā. Palīdzību lūdza sarežģītākos uzdevumos, nekautrējās un bija drošs. Komunikācija verbāli noritēja daļēji, jo valodas barjera Jānim neļāva pilnībā sazināties ar klasesbiedriem, kuri brīžiem nesaprata, ko Jānis vēlas. Visnotaļ pieklājīgs un dažreiz aizmirsās atvadīties, un tas ir saprotami, jo šiem bērniem ir grūti atcerēties visas prasības katru nodarbību. Savas emocijas pauda ar sajūsmu, jo ir emocionāls zēns. Bija uzdevumi, kuri Jānim līdz galam neizdevās, tādēļ bija dalīts prieks.

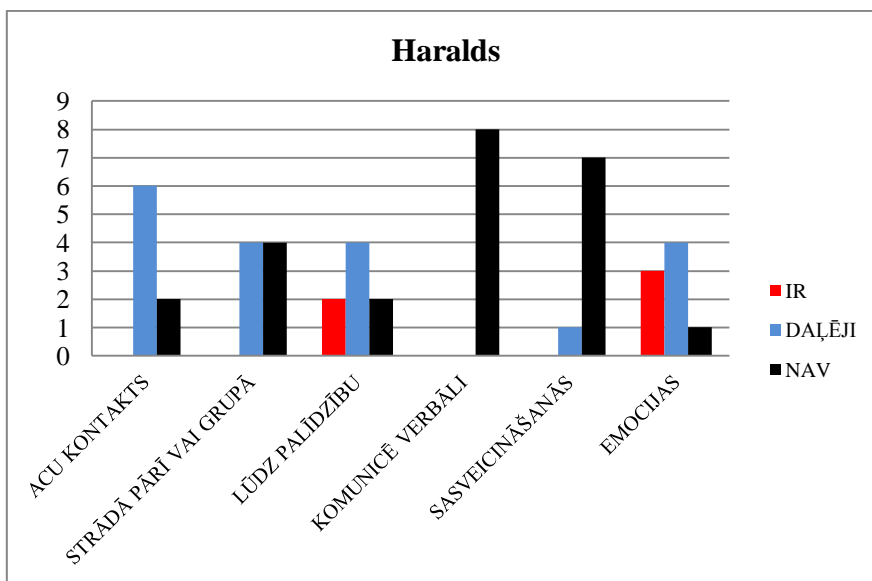
3.4.10.att. Jāņa individuālā attīstības dinamika

Ritai acu kontakts bija daļējs (skatīt 3.4.11.att.), jo meitene ir kautrīga un acīs skatās reti. Meitene strādāja pārī ar klasesbiedriem, tomēr komandu darbā retāk vēlējās iesaistīties. Kaut arī uzdevumu izpilde sagādāja grūtības, tikai ar skolotāja iniciatīvu tika sniegta palīdzība uzdevumu izpildē. Klusa un noslēgta personība, tādēļ komunicēja verbāli daļēji. Sasveicināšanās un atvadīšanās sagādāja grūtības, ar skolotāja palīga norādījumiem, brīžiem to ievēroja. Emocijas nebija izteiktas. Kopumā Ritai saskarsmes prasmju rādītāji ir daļēji attīstījušies, ko var redzēt (skatīt 3.4.11.) attēlā.

3.4.11.att. Ritas individuālā attīstības dinamika

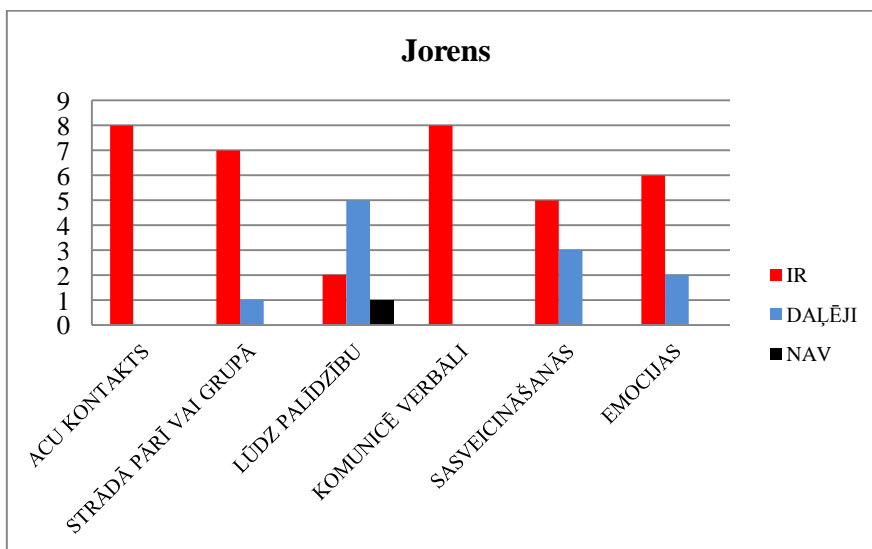
Haraldam klājās visgrūtāk ar saskarsmes prasmju attīstīšanu (skatīt 3.4.12.), jo zēns nekomunicē verbāli un ir ļoti noslēgts sevī.

3.4.12.att. Haralds individuālā attīstības dinamika

Acu kontakts bija daļējs visās nodarbībās. Brīžiem darbojās komandā, bet ar ļoti lielu pedagoga un skolotāja palīga piesaistīšanu un iedvesmošanu. Verbālās komunikācijas traucējumi liedza arī neverbāli sasveicināties ar pedagogu. Pozitīvais rādītājs ir emocijas, kas no visiem rādītājiem ir visaugstākais, tās Haraldam bija un autoram prieks par rezultātiem.

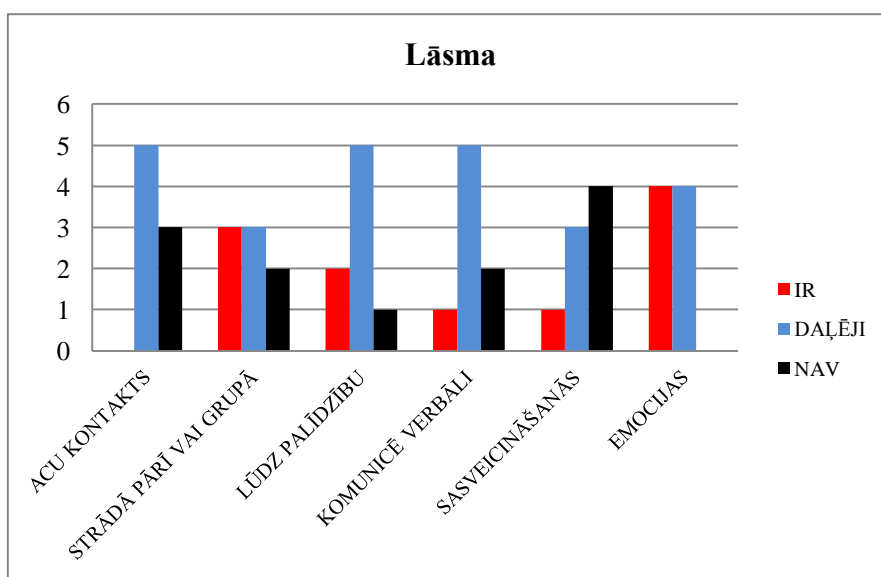
Jorens, neskatoties uz veselības traucējumiem, bija viens no visspilgtākajiem un atraktīvākajiem skolēniem.

3.4.13.att. Jorena individuālā attīstības dinamika

Attēlā redzams (skatīt 3.4.13.att.), kad visi saskarsmes prasmju kritēriji ir ļoti augsti. Mazliet grūtības sagādāja palīdzības lūgšana, jo zēns centās darīt visu pats, kaut arī nesanāca. Liels prieks autoram par Jorena rādītājiem. Jorena rādītājs par darbošanās komandā ir visaugstākais no visiem pētāmās grupas dalībniekiem. Jorenam acīmredzami ir attīstījušās saskarsmes prasmes sporta stundās, izmantojot sižetiskās rotaļas.

Lāsmā grūtības sagādāja uzturēt ilgstošāku acu kontaktu ar pārējiem grupas biedriem, ar mainīgām sekmēm meitene centās darboties pāri ar klasesbiedru un kopējā rotaļā. redzams (skatīt 3.4.14.att.)

3.4.14.att. Lāsmas individuālā attīstības dinamika

Bieži lūdza pedagoga palīdzību, kas brīžiem robežojās ar slinkumu, jo pati savu spēju robežās varēja veikt uzdevumu, bet nevēlējās. Viena no diviem skolēniem pētījuma grupā, kurai kopējie saskarsmes prasmju kritēriju rādītāji ir daļēji.

Analizējot visus izvirzītos kritērijus un skolēnu prasmes, autors var secināt, ka ievadnodarbību, salīdzinot ar noslēguma kontrolnodarbību, saskarsmes prasmju rādītāji ir attīstījušies ar augšupejošu dinamiku. Izpētot katru skolēnu individuāli pēc noteiktajiem saskarsmes prasmju attīstošajiem kritērijiem, autors secina, ka tikai diviem skolēniem no astoņiem saskarsmes prasmes ir attīstījušās daļēji, visiem pārējiem ir pozitīva dinamika.

Apkopojot un analizējot visus iegūtos rezultātus autors secina, ka sižetiskās rotaļas sporta nodarbībās veicina saskarsmes prasmju attīstīšanu bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

SECINĀJUMI

Autors pētīja un analizēja saskarsmes prasmju attīstību ar sižetiskajām rotaļām sporta nodarbībās bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem. Autors secina, ka garīgās attīstības traucējumi ir neatgriezeniski, lai arī kādā embrionālajā periodā un vecumposmā tie iegūti. Sabiedrībai ir jābūt iecietīgai un saprotošajai pret šādiem cilvēkiem un jāpalīdz pilnvērtīgi dzīvot un attīstīties.

Saskarsmē ir ļoti svarīgi, lai informācijas apmaiņa būtu saprotama abiem indivīdiem. Saskarsmes pozitīvais iznākums skolā ir atkarīgs no pedagoga attieksmes un darba, lai tas būtu saskaņots un sistemātisks.

Sporta nodarbību galvenais mērķis ir veidot pilnvērtīgi attīstītu un veselu bērnu, ikdienas darbību kustību veikšanai.

Rotaļas ir līdzeklis ar kuru palīdzību pedagogs var attīstīt skolēnu fiziskās īpašības, sekmēt dažādu sporta veidu tehnikas elementu apguvi, veicināt saskarsmes prasmju attīstību. Rotaļas papildina ikdienišķos fiziskos vingrinājumus un novērš bērnu domas par obligātām prasībām. Bērni apgūst jaunas prasmes ar prieku caur rotaļu. Sižetiskās rotaļas palīdz bērniem attīstīt fiziskās īpašības, iztēli un sadarbības prasmes.

Veicot pētījumu, tika sasniegts diplomdarbā izvirzītais mērķis - izpētīt sižetisko rotaļu izmantošanas iespējas saskarsmes prasmju attīstīšanai bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

Secinājumi

1. Pētot pedagoģisko un psiholoģisko literatūru apstiprinājās, ka ir ļoti daudz kopīgas iezīmes, kas raksturo bērnus ar garīgās attīstības traucējumiem saskarsmes prasmju īpatnības, tomēr autoru domas dalās, jo nevaram viennozīmīgi noteikt šādu bērnu izpausmes, jo katram tas izpaužas savādāk.
2. Analizējot skolēnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem īpatnības, autors secina, ka vienādas uztādītās diagnozes bērniem, neatspoguļo viņu rīcību dzīvē, jo katrs ir individuāls un katram ir atšķirīga pieeja lietām.
3. Pētījuma laikā tika atlasītas sižetiskās rotaļas, ievērojot skolēnu individuālās spējas un vajadzības. Atlasot sižetiskās rotaļas, kas attīsta saskarsmes prasmes, tika ņemta vērā rotaļu grūtības pakāpe un saturs, lai pilnvērtīgāk varētu noteikt bērnu saskarsmes prasmju attīstības līmeni.
4. Organizētas sporta nodarbības, ņemot vērā skolēnu individuālās īpašības un fizisko sagatavotību, izmantojot atlasītās sižetiskās rotaļas.

5. Analizējot veiktā pētījuma rezultātus var secināt, ka vērojama skolēnu dinamika izvirzītajos kritērijos. Pētījumā novērota un analizēta skolēnu ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem saskarsmes prasmju attīstība, iegūtie rezultāti ir atspoguļoti tabulās un attēlos.

Analizējot katru bērnu individuāli, autors secina, ka sešiem no astoņiem bērniem saskarsmes prasmju rādītāji bija ar augšupejošu dinamiku un diviem no bērniem ar daļēju attīstības dinamiku. Kopumā dinamika ir pozitīva.

Visiem pētāmās grupas dalībniekiem bija pozitīva tendence saskarsmes prasmju attīstībā vērtējot visas kontrolnodarbības kopā.

Pētījuma mērķis ir sasniegts un uzdevumi izpildīti.

Uz pētījuma jautājumu- sižetiskās rotaļas sporta nodarbībās veicina saskarsmes prasmju attīstīšanu bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem, autors var atbildēt, ka sižetiskās rotaļas sporta nodarbībās attīsta saskarsmes prasmes bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. **Ainsworth, P., Baker, P.(2004)** *Understanding Mental Retardation* . University of Mississippi: Jackson HS. 211p.
2. **Albrehta, D.(1998).** *Pētīšanas metodes pedagoģijā*. Rīga:”Mācību grāmata”, 100 lpp.
3. **Baha, V. (2008).** *Es varu*. Rīga: Pētergailis, 81 lpp.
4. **Ābele, A. (2009).** *Sporta psiholoģijas pamati*. Rīga: RAKA, 296 lpp.
5. **Bluķe, M., Kliesmete, R., Celmiņa, M. (2008).** *Bērns ar garīgās attīstības traucējumiem izglītības procesā*. RA Izdevniecība, 77lpp.
6. **Čapkeviča, O.(2008).***Bērni ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem audzināšana un apmācība*. RA Izdevniecība, 81lpp.
7. **Čepele, V.(2008).** *Nepietiekoši mācību sasniegumi pamatskolā*. RA Izdevniecība, 52 lpp.
8. **Dzintere, D., Pučure, I.(2003).** *Radošā rotaļa un spēles*. Rīga: Puse Plus, 50 lpp.
9. **Dzintere, D., Stangaine, I.(2007).** *Rotaļa- bērna dzīvesveids*. Rīga: RAKA, 194 lpp.
10. **Freimanis, I.(2007).** *Ieskats speciālās skolas darbā*. Rīga: RAKA, 271 lpp.
11. **Geidžs, L.N., Berliners, D. (2004).** *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 179 lpp.
12. **Grīnvalde, L., Razdovska, R. (2010).** *Ideju krātuve pirmsskolai 3*. Rīga: Zvaigzne ABC, 149 lpp.
13. **Grunevalds, K.(2003).** *Dzīves apstākļu normalizēšana personām ar garīga rakstura un citiem funkciju traucējumiem*. Madonas poligrāfs, 94 lpp.
14. **Hannel, G.(2006).** *Identifying children with special needs*. California: Corwin press,180p.
15. **Jermolova-Striška, I. (2001).** *LSO Metodiskie materiāli sporta nodarbībām*. Rīga, 65 lpp.
16. **Kancāns, J. (1985).** *Fiziskā aktivitāte ikdienā*. Rīga: apgāds Zinātne, 60 lpp.
17. **Kancāns, J.(2000).** *Vispusīga fiziskā sagatavošana*. Latvijas Policijas akadēmijas izdevums, 166 lpp.
18. **Kurzemiece, L. (2006).** *Rotaļas, spēles un stafetes*. LR Izglītības un zinātnes ministrija Izglītības satura un eksaminācijas centrs. Rīga, 28 lpp.
19. **Laizāne, S. (1981).** *Kustību rotaļas*. Rīga: Zvaigzne, 113 lpp.
20. **Liepiņa, S. (2008).** *Speciālā psiholoģija*. Rīga: RAKA, 397 lpp.
21. **Lūse, J., Miltiņa, I., Tūbele, S.(2012).** *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: RAKA, 527 lpp.

22. **Mauriņa, L., Tripāne, T. (1999).** *Ieteicamās fiziskās aktivitātes bērniem ar dažādiem veselības traucējumiem.* Rīga: Modris, 100 lpp.
23. **Mellēna, M., Irbe, I. (1997).** *Visādas spēles.* Rīga: RAKA, 143 lpp.
24. **Okers, E. (1998).** *Spēļu grāmata visai ģimenei.* Rīga: Avots, 113 lpp.
25. **Orehovs, V., Vilciņš, V. Sports. Metodiskie ieteikumi skolotājiem.** Rīga: RAKA, 383 lpp.
26. **Orska, R., Olunika, A. (2008).** *Bērns ar attīstības traucējumiem vispārējā izglītības iestādē.* RA Izdevniecība, 42 lpp.
27. **Orska, R., Rozenfelde, M., Danilāne, L. (2008).** *Izglītības iestāžu mācību vide: problēmas un risinājumi.* RA Izdevniecība, 150 lpp.
28. **Romanovska, D. (2005).** *Rotaļa.* Velku biedrība, 104 lpp.
29. **Romenkova, V. (1999).** *Rotaļu attīstība.* Izdevniecība Vārti, 47 lpp.
30. **SSK-10 klasifikators(b.g.)atsauce[25.10.2013.].** Pieejams internetā :
<http://www.spkc.gov.lv/ssk/index6dbd.html?p=24%2C5%2C83>
31. **Tereško, A., Kondratova, A., Želve, I. (2013).** *Metodiskais materiāls pedagogiem izglītojamo ar garīgās attīstības traucējumiem sociālo prasmju, uzvedības un mācību sasniegumu izvērtēšanai.* Rīga :VISC, 84 lpp.
32. **Treškina, O. (1977).** *Jautri un interesanti.* Rīga: Zvaigzne, 222 lpp.
33. **Tūbele, S., Šteinberga, A. (2004).** *Ievads speciālajā pedagogijā.* RAKA, 112 lpp.
34. **Valtneris, A. (1995).** *Cilvēka fizioloģija.* Rīga: Zvaigzne ABC, 201 lpp.
35. **Zamskis, H. (2007).** *Speciālās pedagogijas vēsture.* Rīga: RAKA, 325 lpp.
36. **Элкони́н Д.Б.(1987).** *Психология игры.* М.: Педагогика, 304с.

PIELIKUMI

1.Pielikums

Sīžetiskā rotaļa „Somas sakārtošana”

Mācību saturs	Sīžets
<p><i>Ievada daļa</i> Sasveicināšanās. Pārrunas par stundas uzdevumiem. Vispārattīstošie vingrinājumi: -stiepšanās, ceļot abas rokas, paceļoties pirkstgalos; - liekšanās pa labi, pa kreisi- kājas plecu platumā, rokas-sānis;</p> <p>-atliekšanās un noliekšanās uz priekšu, kājas plati, rokas –augšā un lejā; -pietupieni;</p> <p><i>Galvenā daļa</i> Lēcieni, pārvarot dažādus šķēršļus, atsperoties ar vienu, otru kāju; -palēcieni no kājas uz kāju; -uz vienas kājas; -uz abām kājām;</p> <p><i>Nobeigums</i> Līdzsvara vingrinājumi, izmantojot brīvi izvēlētu virsmu. Pārrunas par stundā veikto.</p>	<p>Aplī ap skolotāju.</p> <p>Izveido apli, ceļot rokas sānis un atlaižot tās: no augšējā plaukta paņemam grāmatas un burtnīcas pa vienai; -salasa krāsu zīmuļus, kas atrodas uz galda labajā un kreisajā pusē;</p> <p>-izceļ no plaukta zīmēšanas lapas, aplikāciju papīru ik pa 2 ievieto mapē; - sporta somas sakārtošana, skolēni paši sauc to kas jāliek iekšā;</p> <p>-zīmulis-pārlec pāri, atpakaļ; -dzēšgumija-jāpārlec pāri sāniski; - pāri otiņai; -pāri dzēšgumijai;</p> <p>Ar sakārtoto somu dodas mājup. Katrs pats soļošanai izvēlas līnijas, apmalītes u.tml., lai nonāktu vietā, kur notiek pārrunas.</p>

(Orehovs, Vilciņš, 2006).

2.Pielikums

„Kuģis”- sižetiskā rotaļa.

Mērķis:	sadarbības prasmju veidošana, kustību koordinācijas un veiklības attīstīšana, izmantojot sižetisku rotaļu.
Uzdevumi:	-nodrošināt pozitīvu gaisotni stundā. - iesaistīt visus bērnus sižetiskajā rotaļā. - bērniem ar smagākiem attīstības traucējumiem, piemērot viņiem atbilstošus uzdevumus. -pakāpeniski sarežģīt dotās rotaļas.
Vingrojuma apraksts:	<p>Skan dziesma :”Jūra, jūra, jūra visus vilina, ar šo dziesmu 2 kuģu komandas iesoļo zālē.</p> <p>Sporta skolotājs-kuģa kapteinis-izstāsta noteikumus, kas būs jāievēro šīs dienas darbos un kādi uzdevumi jāveic katrai komandai. Tiks pārbaudīts katras komandas ātrums, spēks, veiklība, jo laika ziņas ziņots, ka jūrā tuvojas vētra un mums visiem jābūt fiziski gataviem veikt dažādus grūtus, sarežģītus uzdevumus, kā jau jūrniekiem, un tagad notiks nelielas mācības, lai spētu veiksmīgi rīkoties vētras laikā.</p> <p>Tiek veikta jūrnieku stafete:</p> <p>-„Skrejošā virve- virves gali sasietai un tā veido apli, ap kuru sastājas bērni, turot virvi rokās. Pēc skolotāja komandas bērni sāk ar rokām griezt virvi pa apli, paši stāvot uz vietas. Uzvar komanda, kura ātrāk apgriez virvi 5 reizes apkārt.</p> <p>-„Skrejošie apli”- uz virves uzmauc 4 plastmasas riņķus. Pēc signāla bērni pa apli padod riņķus vienā virzienā. Soda punktus saņem tas, pie kura vienlaicīgi būs 2 riņķi.</p> <p>-„Kāpurķēde”- virves gali sasietai. Bērni cieši sastājas uz virves, bet rokām pietur virvi virs galvas. Visi lēnām iet uz priekšu un pārtver arī rokas.</p> <p>-„Bīstamie viļņi”- 2 bērni pietur pie galiem virvi šķērsām pāri zālei un veido”viļņus”, kustinot virvi uz leju un augšu. Bērni cenšas atkārtoti pārskriet pāri zālei, lecot pāri ”viļņiem”.</p> <p>Taču katra saskare ar tiem dod soda punktus. Uzvar jūrnieku komanda, kura pirmā veiksmīgi veikuši uzdevumus.</p>

Varianti:	Sīžetisko rotaļu var izspēlēt arī izvēloties citu tēmu, piemēram, lai sagatavotu bērnus pārgājienam, bērniem var rīkot sacensības telšu salikšanā, nojumes uzcelšanā, mezglu sasiešana vai imitētu šķēršļu pārvarēšanā u.c., kas dotu noderīgas iemaņas un zināšanas pārgājiena praktiskā organizēšanā.
Metodiskie ieteikumi:	Rotaļas viens no pamatmērķiem ir komandas darba un skolēnu savstarpējo sadarbības iemaņu attīstīšana, tāpēc rotaļas īstenošanai vēlams izvēlēties uzdevumus, kas būtu jautri, būtu saistīti ar visas skolēnu komandas sekmīgu kopdarbību.
Materiāli tehniskais nodrošinājums.	Sīžetiskajai rotaļai nepieciešama piemērota zāle, kā aprīkojums- atkarīgs no skolotāja izdomātajiem uzdevumiem rotaļas laikā.
Rezultāts.	<p>Kas izdevās:</p> <ul style="list-style-type: none"> -nodrošināt pozitīvu gaisotni stundā, -izdevās visus bērnus iesaistīt rotaļās, ja arī kādam bērnam neizdevās, tas tika uzņemts ar pozitīvu attieksmi, jo rotaļas saturs aizrāva bērnus. Tieši bērnu aizrautība sekmē to, ka stundā paredzētie uzdevumi un mērķi tiek sasniegti un nav būtisku lietu, kas nebūtu izdevušās. <p>Kas jāuzlabo:</p> <ul style="list-style-type: none"> -jāpilnveido, jādažādo pielietotās spēles rotaļas.

(Striška -Jermolova. 2007).

3.Pielikums

Sīžetiskā rotaļa „Māja”.

Mācību saturs	Sīžets
<p><i>Ievada daļa</i> Skrējiens pārmaiņus ar soļošanu.</p> <p>Vispārattīstošie vingrinājumi.</p> <p><i>Galvenā daļa</i> Roku un plaukstu apļošana.</p> <p>Nolēcieni, elastīgi piezemējoties.</p> <p>Ātra skrējiena sākšana un pakāpeniska apstāšanās.</p> <p><i>Nobeigums</i> Lēns, vienmērīgs skrējiens.</p> <p>Kustību imitācija.</p>	<p>Jāzagādā materiāli celtniecībai. Skolēni sauc, kas nepieciešams.</p> <p>Mājas celšana-materiālu pasniegšana uz augšu;</p> <ul style="list-style-type: none">-noliekšanās un paskatīšanās, vai uzmūrēts taisni;-sienu krāsošana-no augšas uz leju;-lēkāšana pa celiņiem, flīzēm;-sienu krāsošanu no augšas uz leju; <p>Būvgružu un netīrumu novākšana:</p> <ul style="list-style-type: none">-plaukstu apļošana- mazgā rokas;-vēziens-aizmet būvgružus; <p>Veic pāros. Viens otram palīdz elastīgāk piezemēties-nolec no gultas uz mīkstu paklāju.</p> <p>Skrējiens pa gaiteni. Jāmāk apstāties, lai neieskrietu sienā.</p> <p>Noskaidro, kas vēl dzīvo jaunās mājas apkārtnē. Skolēni nosauc iztēlē ieraudzīto.</p> <p>Skolotājs stāsta, ko viņš ieraudzījis jaunās mājas apkārtnē, kas dzīvo ligzdās, kas alā, kas būdā. Vienlaikus ar kustību atdarinājumu, skolēni atdarina dzīvnieku radītās skaņas.</p>

(Orehovs, Vilciņš, 2006).

4.Pielikums

Sīžetiskā rotaļa „Pastaiga mežā”.

Mācību saturs	Sīžets
<p><i>Ievada daļa</i> Pārvietošanās pa laukumu ar brīvi izvēlētām kustībām.</p> <p><i>Galvenā daļa</i> Iepriekšmācīto kustību atkārtojums: -lēcieni; -metieni; -ātrs skrējieni, pakāpeniski to paātrinot; -līdzsvara vingrinājumi.</p> <p><i>Nobeigums</i> Soļošana ar pārmaiņus lēnu skrējieni.</p>	<p>Kā nokļūt mežā?-skolēni imitē dažādus pārvietošanās veidus ceļā uz mežu.</p> <p>Diena mežā. -Uzlec, nolēc, pārlec – celmiem, grāvjiem, nokritušiem kokiem; noplūc riekstus, zīles, čiekurus.</p> <p>-Palīdz izsēt kokiem un krūmiem sēklas- met tālumā zīles, riekstus, čiekurus, zarus, kas pārkrituši pāri taciņām.</p> <p>-Sāk brīkšķēt zari, kļūst baisi-jābēg!</p> <p>-Skolēni nonākuši mitrā vietā. Jālaipo, jāiet pa nokritušiem zariem, kokiem, lai nokļūtu mežmalā.</p> <p>Došanās mājup. Skolotājs pārbauda, vai skolēni ir iepazinuši kokus un krūmus. Visi soļo, ja komanda:” Koks!”-skolēni ejot paceļ rokas-zarus, ja „Krūms!”- jāsameklē vēl skrienot divi „stumbri” un tālāk jāsoļo trijatā.</p>

(Orehovs, Vilciņš , 2006).

5.Pielikums

Sīžetiskā rotaļa „Dzimtā vieta”.

Mācību saturs	Sīžets
<p><i>Ievada daļa</i> Vispārattīstošie vingrinājumi ar apliem:</p> <p>-soļošana apkārt zālei, mainot apļa novietojumu: priekšā, augšā, priekšā, lejā; priekšā, pa labi, priekšā, pa kreisi;</p> <p>-soļo uz priekšu, apļojot un izkāpjot aplim cauri; -tāpat soļo atmuguriski.</p> <p><i>Galvenā daļa</i></p> <p>Stafetes: -skrējiens pa apliem; -lēcieni pa apliem; -apļa ripināšana.</p> <p>Akrobātika: -pārvēlieni uz priekšu un atpakaļ;</p> <p><i>Nobeigums</i> Komandu spēle- „Ievērojamākās vietas”.</p>	<p>Ceļojums pa dzimto vietu sākas skolā. Skolēni iztēlojas, ka iekāpj autobusā un lēnā sāk braukt.</p> <p>-Braucot skatās pa „logiem” un pa „lūku”. Skolotājs sauc objektus, kas redzami pa logu.</p> <p>-jāsamazina ātrums, jo autobuss nogriezies no galvenā ceļa (pa zemes ceļu, bruģi). -Autobuss iebraucis strupceļā, jāieslēdz atpakaļgaita.</p> <p>Skolēni atgriežas skolā, mācās, ko var darīt ar apliem.</p> <p>Skolēni paņem paklājus. Mācījāties darboties ar apli, bet ko esam iemācījušies iepriekšējā stundā?</p> <p>Piespēlējot viens otram, skolēni nosauc lietas un vietas, kas saistītas ar dzimto vietu.</p>

(Orehovs, Vilciņš, 2006).

6.Pielikums

Sīžetiskā rotaļa „Sazināšanās”.

Mācību saturs	Sīžets
<p><i>Ievada daļa</i> Vispārattīstošie vingrojumi ar apliem. Skriešana pāros.</p> <p><i>Galvenā daļa</i></p> <p>Akrobātika: -šūpošanās uz vēdera; -pārvēlieni uz priekšu un atpakaļ;</p> <p>Piespēles un tveršana ar bumbu.</p> <p>Rāpošana un līdzsvara vingrinājumi ar smilšu maisiņiem: -rāpošana uz priekšu un atpakaļ; -izlīšana zem šķēršļiem; -līdzsvara vingrinājumi.</p> <p>Lēcieni ar aukliņu.</p> <p><i>Nobeigums</i> Uzmanības vingrinājums-sazināšanās.</p>	<p>Pasta sūtījumu nogādāšana, vēstuļu kastīšu iztukšošana, nogādāšana pastā šķirošana. Jauno sūtījumu nogādāšana pa visu valsti. Nobeidzot izliek Latvijas kontūru, atbilstoši zāles izvietojumam un inventāra iespējām.</p> <p>Vingrojumi” stacijās”. Maiņa ik pēc 2-3 minūtēm.</p> <p>Kurzemē-„laivas” brauc pa jūru, vedot sūtījumus. Kad pūš spēcīgāks vējš, vedamā ”krava” viļājās šurpu turpu.</p> <p>Vidzemē-„sazvanīšanās”- pāros, ar abām rokām-zvana, otrs atbild, un otrādi.</p> <p>Zemgalē-līdzienākie ceļi, visvieglāk var nogādāt plīstošus sūtījumus: -pa grīdu, pa vingrošanas solu- smilšu maisiņš uz muguras, -smilšu maisiņš uz galvas.</p> <p>Latgalē- telegrammu sūtīšana-katrs lēcieni- viens vārds.</p> <p>Ierinda atrodas vienā zāles malā. Skolēni pēc kārtas sauc kādu lietu, kas saistīta ar dzimto vietu, liek vienu soli uz priekšu, ja kļūdās- jāaiziet atpakaļ.</p>

(Orehovs, Vilciņš , 2006).

7.Pielikums

Sīžetiskā rotaļa „Rudens pilsētā”.

Mācību saturs	Sīžets
<p><i>Ievada daļa</i> Brīvs skrējieni.</p> <p>Vispārattīstošie vingrinājumi: -stiepšanās; -liekšanās; -pietupieni; -roku aplošana.</p> <p><i>Galvenā daļa</i> Iepriekšējās stundās apgūtās vielas atkārtošana, pilnveidošana:</p> <p>-lēcieni pāri šķēršļiem; -dažādu priekšmetu mešana -iešana pār šauru virsmu</p> <p><i>Nobeigums</i> Lēns skrējieni.</p>	<p>Mainot virzienu, neuzskriet viens otram.</p> <p>Pilsētas parkā: -skaistāko lapu noplūkšana; -koku un krūmu zaru kustību atdarināšana; -kastaņu salasīšana; -rāda, kā griežas karuselis.</p> <p>Pēcpusdiena parkā, kurā ir dažādi laukumi- bērnu rotaļlaukums, atrakciju un spēļu laukumi.</p> <p>Lēcieni pāri zemajiem parka soliņiem, dekoratīvajiem balķiem. Pastaigā devies arī suns-imitē koku un citu priekšmetu mešanu savam četrkājainajam draugam. Soļošana pa apmalītēm-smilšu kaste un tamlīdzīgi.</p> <p>Tā kā ir rudens, jānoskaidro, kur var iegādāties šalli, cepuri, cimds. Skrien pa paša izvēlēto laužu līniju vai liektu līniju individuāli un pāros 90- 100 sekundes.</p>

(Orehovs, Vilciņš, 2006).

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Diplomdarbs ”Saskarsmes prasmju attīstīšana ar sižetiskajām rotaļām sporta nodarbībās bērniem ar vidēji smagiem un smagiem garīgās attīstības traucējumiem”.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: Endijs Pelkaus _____
paraksts un datums

Rekomendēju darba aizstāvēšanai

Vadītāja akad.grāds, ieņemamais amats Antra Krauce
_____ paraksts un datums

Recenzents

Darbs iesniegts __. __. 201 __.

Metodiķe: _____
paraksts un datums

Diplomdarbs aizstāvēts komisijas sēdē

__ .01.201. __ prot.Nr. __ ,vērtējums __ (_____)

Komisijas sekretāre: _____